

ȘEDINȚA COMITETULUI DE CONDUCERE AL FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI (M)

În zilele de 4-5 ianuarie 1977 s-a ținut la București ședința Comitetului de conducere al Federației Comunităților Evreiești (M) din Republica Socialistă România. Pe lângă membrii Comitetului au participat ca invitați un număr de enoriași de vază ai obștei din București, distinși intelectuali, precum și șefii de secții și funcționarii din aparatul Federației. Ședința a fost prezidată de Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*, președintele F. C. E. (M).

Din partea Departamentului Cultelor a fost prezent d-l. director *Iulian Sorin*. Ședința a avut următoarea ordine de zi:

1. Obște evreiască din România și poziția ei în legătură cu problemele evreiești și comunitare actuale;
2. Îndrumări pentru activitatea Federației și a comunităților pe anul 1977;
3. Pregătirea acțiunii de Pesah 5737;
4. Chestiuni organizatorice-gospodărești.

La primul punct al ordinei de zi, Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* a prezentat un amplu expozu, cuprinzând atât situația actuală a obștei evreiești din România, cât și poziția ei în legătură cu principalele probleme cu care este confruntată lumea evreiască de azi. Referindu-se la primul aspect al chestiunii, vorbitorul a arătat că în toate orașele și localitățile din țară unde trăiesc și evrei există comunități bine organizate ce-și îndeplinesc pe deplin atribuțiile pe tărîm religios, de cultură iudaică și asistență, spre mulțumirea deplină a enoriașilor. Federația este forul reprezentativ al comunităților, pe care le îndrumă, le sprijină în activitate și le reprezintă. Hotărârile adoptate la Congresul comunităților evreiești din România, care a avut loc în aprilie 1976, sînt traduse în viață, ceea ce a contribuit și contribuie la îmbunătățirea activității în toate domeniile. Toate acestea confirmă vitalitatea obștei noastre, dorința și capacitatea membrilor ei de a-și menține instituțiile de cult, cultură și asistență, în climatul de deplină libertate religioasă și de înțelegere din partea autorităților de Stat.

Comunitățile evreiești din România, conducătorii lor aleși în mod democratic de către coreligionari, sînt singurii îndreptățiți a vorbi în numele acestora și nimeni altcineva din afară. În calitate de exponent al tuturor comunităților din țară, F.C.E. (M) a veghiat și va veghea și de aici înainte ca acest principiu al neimixtiunii, înmestecului în treburile interne să fie respectat cu cea mai mare strictețe.

În relațiile dintre diferitele comunități evreiești, obște noastră stă ferm pe poziția colaborării și a recunoașterii dreptului fiecărei comunități de a-și duce activitatea în spiritul tradiției proprii, a specificului local și cu respectarea ordinei de Stat și a legilor fiecărei țări. Sîntem pentru un dialog constructiv între conducătorii evrei și comunitățile din est și vest, pentru înmănușarea tuturor energiilor în vederea promovării intereselor generale evreiești, care sînt indisolubil legate de interesele destinderii internaționale, a înlăturării neîncrederii și suspiciunii și a promovării păcii în întreaga lume. Aceasta este poziția pe care președintele F.C.E. (M) din R. S. România a adoptat-o în convorbirile cu alți conducători ai vieții evreiești din străinătate și în spiritul ei a acționat la reuniunile internaționale la care a luat parte, între care recentele sesiuni ale Congresului Mondial Evreiesc ce s-au ținut la sfîrșitul anului trecut la Geneva și Madrid. În cadrul dezbaterilor purtate în aceste înalte foruri, acest punct de vedere a prevalat, ceea ce a avut ca urmare adoptarea unor hotărîri constructive, printre care invitarea reprezentanților colectivităților evreiești care trăiesc în celelalte țări din Europa de răsărit. S-a făcut astfel un pas în direcția lichidării urmrilor anilor de tensiune și război rece în viața evreiască. Această linie constructivă și realistă trebuie promovată în continuare cu toată hotărîrea, căci ea corespunde realităților și aspirațiilor poporului evreu, a comunităților evreiești.

Expunerea a fost urmată cu cel mai viu interes de către toți cei prezenți, care au avut posibilitatea de a adresa întrebări spre a primi explicații suplimentare. În unanimitate, Comitetul de conducere al F.C.E. (M) a aprobat poziția și activitatea președintelui său în diferitele organisme evreiești internaționale, adresîndu-i totodată un călduros elogiu.

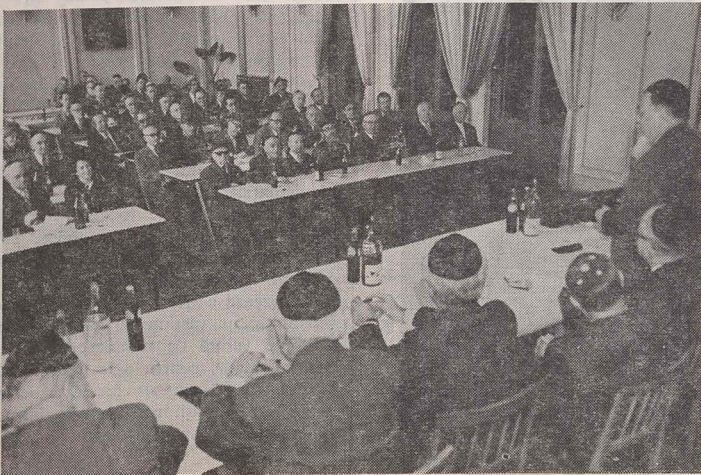
Trecîndu-se la următorul punct al ordinei de zi s-a dat cuvîntul d-lui *Emil Sechter*, secretar general al F.C.E. (M) spre a expune principalele obiective ale activității actuale. Între acestea, se numără realizarea unei evidențe clare și exacte a enoriașilor din fiecare comunitate, mare sau mai mică. În acest scop trebuie continuată munca în cadrul comunității din București — cu cel mai mare număr de enoriași — și începută acțiunea în acele comunități unde încă

(Continuare în pag. V-a)

EXOTISM EVREIESC

„Lehaim” — „Pentru viață” — se intitulează filmul realizat de Ellie Wallach, sub egida secției americane a organizației ORT. Filmul trasează istoria populației evreiești, în ultimul secol, în regiunile Extremului Orient, în India, în Iran, în America de sud și în Australia. Bazat exclusiv pe fotografii și documente autentice, „Lehaim” reprezintă o oglindă a tirgurilor evreiești exotice, foarte puțin cunoscute pînă în prezent. Filmul s-a bucurat de o bună primire și a fost răsplătit cu premii la festivaluri de filme documentare care au avut loc în S.U.A., Franța și Italia.

Aspect de la ședința Comitetului de conducere al F.C.E. (4—5 ianuarie 1977)

Vizita d-lui Shlomo Avineri, director general în ministerul afacerilor externe israelian

Aflat în vizită oficială în România, d. *Shlomo Avineri*, director general în ministerul afacerilor externe israelian, însoțit de d-na Avineri și d. *Iosef Govrin*, directorul secției pentru Europa de răsărit, au fost în ziua de 7 ianuarie a.c. oaspeții obștei noastre.

Într-o atmosferă deosebit de cordială, a avut loc o întrevedere între d. *Shlomo Avineri* și Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*, președintele Federației Comunităților Evreiești (M) din R. S. România. Oaspeții au fost însoțiți de d. *Shamai Cahana*, ambasadorul statului Israel la București și *Mordehai Avgar*, ministru-consilier. Au fost de față d-nii: *Emil Sechter*, secretar general al F. C. E. (M); *Daniel Segal*, președintele Comunității evreilor (M) din București; *Victor Rusu*, prim-redactor al „Revistei cultului mozaic”.

Oaspeții au vizitat cîteva din așezămintele obștei: restaurantul ritual, unde iau zilnic masa, cu sau fără plată, circa 900 coreligionari; unul din căminele de bă-

trîni ale obștei. S-a vizitat, de asemenea, redacția revistei noastre, biblioteca și secția muzeală a F.C.E. (M), unde oaspeții au cercetat cu interes documente și materiale din trecutul obștei evreiești din România.

După amiază, oaspeții au luat parte la serviciul divin de *Kabat Sabat*, la Templul coral. În cadrul predicii, Eminența Sa le-a adresat un călduros salut, exprimînd satisfacția obștei noastre de a primi, în deplină libertate și cu demnitate, pe reprezentanți ai statului Israel, care în cadrul vizitei în România au posibilitatea să ia cunoștință de realizările generale ale țării, de asemenea vîd la fața locului împlinirile obștei evreiești.

În ziua de 11 ianuarie a.c. Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. *Rosen*, precum și ceilalți conducători ai F.C.E. (M) și comunității din București au luat parte la un coteiul oferit în onoarea oaspeților de ambasadorul statului Israel la București și d-na *Shamai Cahana*.

MASADA 72

O pagină scrisă cu sînge în istoria iudaică. În anul 72 al erei actuale, doi ani după distrugerea statului și a templului sînt din Ierusalim, o mină de luptători, retrasați între zidurile cetății Masada, pe un pisc stîncos din desertul Iudeii, continuă rezistența lor disperată. Iar atunci cînd legiunea lui *Flavius Silva* reușește să escaladeze zidurile cetății, cei dinăuntru hotărăsc să se dea singuri morții, decît să cadă în minile dușmanului. Istoricul *Josephus Flavius*, contemporan cu aceste evenimente, a consemnat în cronică sa ultimul cuvînt al comandantului fortăreței. *Eliezer ben Iair*: „Pedeapsa pentru păcatele noastre nu o vom primi de la dușmanii noștri de moarte ci de la Dumnezeu, prin propria noastră mină, căci judecata sa e mai blindă. Femeile noastre vor muri nebatjoricate, copiii noștri fără lanțurile sclaviei. Ei vor intra în moarte înaintea noastră iar noi vom oficia pentru ei și gloria de a fi finit sus stindardul libertății va înlocui pentru noi legiunile funerarii”. 960 de femei, copii și bărbați au pierit astfel la Masada, adăugîndu-se lungului șir al martirilor noștri.

Care este sensul luptei și morții lor patetice? Cum privim azi, după 19 secole, actul lor? Aceasta a fost tema dialogului public, susținut în seara de 4 ianuarie 1977 în fața cursanților Talmud Torei de către

Eminența Ea d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* și d. *Victor Rusu*.

Iudaismul este o învățătură a vieții, ea este suprema valoare în concepția noastră, a arătat Eminența Sa. Arma noastră a fost și este în toate timpurile spiritul. Spiritul, ideea, învățătura ne-au făcut să fim ceea ce sîntem, ajutîndu-ne să supraviețuim și să depășim vicisitudinile istoriei. De aceea și eroii noștri sînt eroi ai spiritului, ei cel mai mult au contribuit la menținerea poporului. Acest adevăr s-a afirmat și în perioada tragică a distrugerii templului, cînd pentru o clipă totul parea pierdut. Dar atașamentul nostru pentru spirit, pentru idee, ne-a salvat, căci *Iohanan ben Zakai* a strîns în jurul său, la *Iavne*, pe înțelepții Ierusalimului și de acolo ne-a venit lumina și forța care au regenerat iudaismul. Masada a fost soluția celor fără alternativă, dar iudaismul autentic respinge filozofia lipsei de alternativă.

Masada — a susținut la rîndul său d. *Victor Rusu* — înseamnă o situație-limită, în care apărătorii ei au fost plasați de tragice și complicate circumstanțe istorice. În aceste împrejurări, cînd totul fusese dinainte pierdut, ei și-au dat viața de bună voie spre a apăra singurul lucru ce mai putea fi apărat și care pentru ei era cel mai important: onoarea, demnitatea poporului. Fapta lor, în acele împrejurări, era menită să întredască credința poporului că prin puterea sa de sacrificiu va trăi mereu. Mesajul celor 960 de la Masada nu a fost uitat, el l-a însușit în ceasuri grele pe urmași. Spiritul de jertfă și dăruire totală s-a afirmat de fiecare dată, de la Masada pînă la răscoala antinazistă din ghetoul Varșoviei. Eroismul autentic evreiesc este într-adevăr de esență spirituală, dar Masada a fost și ea o ipostază a acestui eroism, căci a fost și el inspirat de învățătura Torei, de atașamentul total față de valorile iudaice.

Această seară interesantă a conștinut printr-un program muzical susținut de formația simfonică dirijată de d. *Anatol Dub* și de pianista *Marica Mendelsohn*, de *Vladimir Mendelsohn* la violă și violoncelistul *Mirel Iancovici*. În partea a două a programului artistic, formația muzicală „Menora” a prezentat mai multe cîntece ebraice și idîș într-o interpretare modernă.

Cîntăreața israeliană *Aviva Rave* a interpretat cu deosebit succes un potpourri de melodii ebraice.

„Baroana în zdrențe“ și sora ei Micol

„A fost ca o revedere, așteptată cu acută nerăbdare: printre personajele filmului românesc „Treile zile și trei nopți”, nu de mult prezentat în premieră — care evocă aspre confruntări sociale și politice din perioada imediat postbelică — s-a ivit silueta subțire, aproape fantomatică, a unei tinere femei, cu părul blond, tăiat scurt, Era Hermine Grödl. Îi cunoșcusem trăsăturile și soarta din paginile narațiunii „Apa” a romanierului Alexandru Ivasiuc, după care s-a turnat filmul. Scenariul, obligat la condensări ale desfășurării epice, i-a consacrat doar câteva secvențe. Totuși, datorită interpretării de o pregnantă concentrare a Irinei Petrescu, scurtele apariții ale acestei ființe stranie nu trec fără a lăsa urme.

Ecranul a păstrat o anumită pudicitate, de care cartea nu s-a ferit. „Era o fată de 18 ani, aproape scetică, cu fața supțiră și osoasă, evidențiindu-se răsă, luminată de ochii aceia calzi, catifelati și batjocoritori. Imbrăcată într-o fustă militară, cu bluză kaki de doc. Pe umeri purta o pufăică soasă, tot kaki. Degetele subțiri și roșii de la picioare îi ieșeau din niște ghețe de lagăr, din pinza grosolană, cu tălpi de lemn. Miinile subțiri îi erau înroșite și ele de frig și înăsprițe de muncă”. Așa se întorse, spre sfârșitul războiului, din deportarea nazistă la care se făcuse complice ocupația horthystă din nordul Transilvaniei, baroana Hermine Wilhelmina Josefa von Grödl Marmorosh, unica supraviețuitoare a unei familii evreiești aristocratice, ce cunoșcuse cîndva evaziuni confortabile, pe care duritățile istoriei și procesele de conștiință le-au anulat fără cruțare.

În orașul natal o aștepta vasta lor reședință, distrusă și jefuită, unde, în una din puținele încăperi rămase intacte, va continua, o vreme, să ducă o existență izolată, crispată, sub paza unui cîine lup uriaș și sălbătic. Se afla, de fapt, iarăși într-un lagăr, în care s-a claustrat singură, dintr-o furie disperată pentru tragedia pe care a îndurată-o, dintr-o neîncredere, ce părea iremediabilă, în posibilitatea depășirii cataclismului. Mai tirziu — cînd va consimți să privească și dincolo de beznă și va înlocui zdrențele cu îmbrăcămintea ce-i va reda neaștearsa frumusețe, cînd va accepta ceea ce îi apăsă ca șansa unui nou început (în această tranziție o surprinde filmul) — trecutul nu se va grăbi, totuși, să dispară, recidivînd în alternanțe dintre tema de proaspete primejdii și năzuința realizării sale omenești.

Dramaticile avaturleri ale Herminei Grödl ne-au amintit, prin jocul firesc al interferențelor memoriei, de un alt personaj feminin, cu care împrejurările au înrudit-o: Micol, principala eroină a celebrului roman italian „Grădinile Finzi-Contini”, de Giorgio Bassani. Născută într-o familie evreiască din Ferrara — căreia posesiunea unei latifundii i-a înlesnit preocupări și cariere intelectuale, și pentru care descendența națională s-a identificat mult timp doar cu respectarea rituală a unor tradiții — Micol va pieri într-un lagăr hitlerist. Ea va rămîne, însă, mereu, martorul viu al perioadei care a premers marelui masacr, al seismelor trăite de mediul său social și familial sub imperiul legilor rasiale, pînă la plecarea pe drumul fără întoarcere.

Coincizînd în final, evoluțiile caselor Grödl și Finzi-Contini prezintă — pe plan istoric și spiritual — numeroase similitudini. Bogați și puternici, străbunicii Herminei au vrut să uite obîrșia lor evreiască și au părăsit religia înaintașilor. Luxoasa lor vilă, încărcată cu mobilă prețioasă, cu obiecte de artă și cărți, trebuia să simbolizeze impetuoasă ascensiunii astfel plătite. Familia Finzi-Contini nu a făcut un asemenea pas, dar, îndată după ieșirea, în secolul trecut, din ghetoul ferrarez, a manifestat, o dată cu un rodnic spirit întreprinzător, și o „voceație a solitudinii”. Era, aceasta, o reacție complexată după inghesuială și promiscuitatea în care trăiseră pînă atunci sau expresia unei înfumurări nobiliare? Fapt este că s-au instalat departe de populația evreiască, pe aristocraticul boulevard Ercole I d'Este, într-un vechi edificiu, transformat ulterior în stil neogotic, pe care îl înconjură un parc imens, cu arbori bătrîni. Era un domeniu închis, pe poarta căruia mai nimeni nu putea intra. Chiar și morții lor se odineau într-un cavou care îi separa de restul cimitirului evreiesc. Au ajuns, în această tendință de însingurare, pînă la restaurarea sinagogii pentru uz propriu. Din aceeași oroare față de amestecul cu ceilalți, copiii ultimei generații — Micol

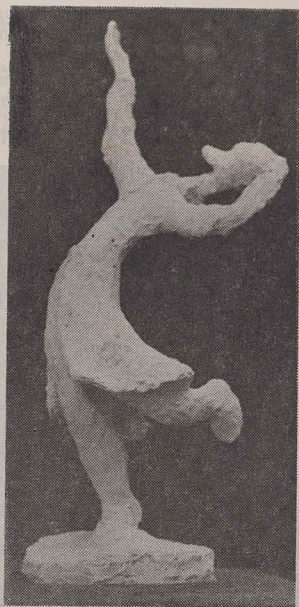
și Alberto — și-au făcut, pînă la universitate, studiile în particular.

Paradoxal, vicul acesta, al singurătății, disprețului și aroganței, își găsește un climat propice în vremurile calme sau măcar pulverizează gustul morbid al izolării. Este, pentru unii, și momentul revizuirilor și al echilibrărilor, al închiderii unor paranteze, chiar dacă îi amenință grave riscuri. Înfruntînd urgia nazistă, bunicul Herminei Grödl „s-a întors — cum spunea ea — la înțelepciunea strămoșilor noștri abandonată de părinții lui, care din asemenea întîmplări se născuse”. Iar naratorul completează: „...om în vîrstă de aproape optzeci de ani, cînd au început persecuțiile, deși era născut creștin, ca să-și încerce destinul își puse pe piept steaua galbenă a strămoșilor săi. A fost ridicat împreună cu ceilalți, din ghetoul unde se retrăsese cu ai săi”.

„Tribul Finzi-Contini străbate, de asemenea, un reviriment, atunci cînd regimul mussolinian introduce în Italia discriminările antisemite. Vasta lor grădină, cu terenul de tenis și aleile de promenadă, locuința și biblioteca lor își ridică barierele pentru tovarășii de generație ai lui Micol și Alberto, excluși din viața publică. Familia, în întregime ei, își reocupă locurile în sinagoga comunității. Profesorul Ermano Finzi-Contini îl invită pe povestitor în „cabinetul său faustian” pentru a-i dăruie cele două lucrări tipărite în tinerețe de el, ambele cu teme evreiești. Micol este aceea care explică totul: „Ce vrei... acum sîntem toți îmbarcați pe aceeași corabie. Să te mai apuci să faci, în situația în care ne aflăm, tot felul de distincții, ar fi pur și simplu ridicol”. Știa că nici călăii nu vor face vreo distincție, presimțea finalul: „...deportați în Germania, în toamna lui '43, cine știe dacă au un mormînt”.

Tocmai pentru că intuia dezordinămintul, Micol, în plină tinerețe, încerca gestul cel mai opus tinereții: să tragă o perdea opacă în fața viitorului. Ea, ca și cei din jurul ei, mergea „înainte, cu capul întors mereu înapoi”. Prefera „trecutul, dulcele, dragul, biosul trecut”. Dar acestea — scrie Giorgio Bassani — „nu erau decît cuvinte, veșnicele cuvinte înșelătoare și disperate”. Undeva, în zone sufletești unde nu mai îndrăzne să se avînte, pulsa, desigur, o nădejde în supraviețuire. Norocul acesta, plătit cu nesfîrșite chinuri, l-a avut Hermine Grödl, „baroana în zdrențe”. Pentru ea par a fi fost rostite cuvintele unui personaj din „Grădinile Finzi-Contini”: „În viață, dacă cineva vrea să înțeleagă, să înțeleagă într-adevăr cum stau lucrurile pe lumea asta, trebuie să moară măcar o dată. Și atunci, dacă așa e legea, mai bine să moară tînăr, cînd mai are încă timp ca să se ridice și să învie...”. Ea, Hermine, a trecut prin această cîmplită experiență, dar noi virtuteji o absorb. „Nu vreau să mai fie cum a fost” este gîndul ei esențial. A înțeles multe, însă pînă la înțelepciune mai sînt de urcat numeroase trepte...

IOSIF MIRCHIN

Sculptură de SIMHA SCHWARTZ

Răspunsuri la o anchetă

O vădită prezență iudaică — fie că este vorba de tematică, fie că sînt în cauză personaje — s-a afirmat tot mai mult în creația artistică franceză din ultimii ani, sublinia recent o publicatie pariziană. Ce reflectă acest fenomen? Este el oare un „val” sau o modă trecătoare ca atîtea altele sau dezvăluie o stare de spirit mai profundă? Sînt întrebări care au format obiectul unei anchete care a prilejuit cîteva luări de poziție ce merită reținute.

Problematica evreiască, socotește poetul Charles Dobzynski, este atît de complexă încît ar fi greu să se creadă că ea poate constitui o „modă” sau un „val”. Marea varietate a formelor artistice sub care apare reprezentînd o dovadă că este vorba de un fenomen mai adînc ancorat în viață, un fenomen de durată. După poetul Dobzynski s-ar putea spune că este consecința unui fenomen de „recrudescență a iudaicității” la populația evreiască din Franța, fenomen care se reflectă în artă chiar dacă autorii operelor respective nu sînt evrei. Ar fi și un fel de răspuns. La mai bine de trei decenii de la holocaust, rasismul și antisemitismul se fac din nou simțite. Factori de disoluție, de divizare, de alienare, rasismul și antisemitismul trebuie analizate în toate componentele și, pentru a le combate, trebuie căutate resursele și explicate sechelele pe care le lasă. Tocmai pentru că există o experiență a ceea ce a însemnat ignorarea acestora, a apărut acum, ca o reacție, afirmarea personalității evreului, atît ca evreu cit și ca francez. Și, consideră poetul, este normal ca această afirmare să-și găsească reflectarea în artă.

Pentru Patrick Girard, dezvoltarea problematicii iudaice este determinată de circumstanțe istorice. O epocă întinecat, de la care au trecut doar cîteva decenii, nu este încă de ajuns de explicată. Oamenii vor s-o cunoască. Așa se explică de ce lucrările care au o asemenea tematică au priză la public. Autorul, specialist în istorie, consideră că ar fi nerațional să se considere fenomenul ca avînd un caracter trecător. Să nu se uite, remarcă d-asa, că au fost timpuri cînd subiectul era considerat cel puțin jenant, iar ideea de a consacra un studiu universitar iudaismului, nerealizabilă. Or, remarcă Gerard, în ultimii ani se poate vorbi de o veritabilă „afirmare publică a conștiinței iudaice”: studii, teze universitare, seminare abordînd această tematică se adaugă operelor artistice. Și autorii lor nu sînt totdeauna evrei. Evident, omul nu poate trăi în uitare sau în negare. Dezamăgirile generației post-Auschwitz, care se aștepta la o eradicare a fenomenelor care au precedat holocaustul, se exprimă într-un fel și în apariția operelor de artă despre care este vorba. Spiritualitatea iudaică poate să insufle o nouă încredere în ideile de umanitate, să reprezinte o normă de viață, un sistem de autoapărare față de ceea ce este negativ.

Cam în același sens se exprimă și scriitorul Pierre Paraf, care, în plus, socotește că tematica iudaică este, în același timp, generatoare de optimism, de încredere în om. Să fim francezi, să fim oameni — scrie Paraf. Și să fim evrei, pentru a da culoare și o valoare și mai luminoasă acestei duble calități (de om și de francez — n.n.).

La rîndul său, scriitorul Robert Merle socotește că aplecarea spre tematica iudaică este un fenomen pozitiv și, totodată, progresist. După părerea sa, tendința este departe de a fi pur și simplu circumstanțială; dimpotrivă, ea se va accentua. Evreul din Diaspora a învățat să se cunoască și a învățat, totodată, să se opună persecuțiilor. Afirmarea personalității sale se impune atenției și reflexul acesteia sînt lucrările artistice cu problematică iudaică.

Dezbaterea nu este închisă. Dar, din luările de poziție de pînă acum se pare că se desprinde o concluzie generală pe care profesorul Haim Vidal Sephiha o concretizează astfel: este o problemă de conștiință, un răspuns la căutarea identității, o voință de reîntoarcere la sursele spirituale, pentru a le înțelege mai bine... Acest teren al cercetării permanente a identității noastre este fermentul multor opere artistice.

S. GALERIU

35 DE LAUREAȚI

Filarmonica „George Enescu” a organizat un ciclu de concerte camerale extraordinare sub genericul „Talente românești pe meridianele lumii”, susținute de tineri laureați ai concursurilor internaționale. 35 de laureați în 21 de concursuri internaționale, 30 de premii, dintre care 5 premii I (numeroase premii doi — acolo unde nu s-a acordat marile premii) au situat, în 1976, pe tinerii participanți români pe locul al patrulea în lume în privința cuceririi unor trofee muzicale, relata muzicologul Petre Codreanu, prefăcînd concerte respective.

FLOTILA ÎN MINIATURĂ

În locuința marinarului Anghel Ciobanu din Constanța se poate admira o adevărată „flotilă în miniatură”, alcătuită din machete de nave pe care le confecționează în orele libere. Pot fi recunoscute pescadorul „Pasărea furtunii”, canoniera „Năluca”, remorcherul „Peșea” pinzarul moldovenesc „Bourul”, caravela „Santa Maria”... Alte machete prezintă corabia „Mărița”, canoniera „România”, șalupa „Rîndunica”. O parte din lucrările lui Anghel Ciobanu pot fi văzute în sălile Muzeului marinei române.

2 000 DE PRODUSE NOI

Industria constructoare de mașini a înscris anul acesta în nomenclatorul de fabricație 2 000 de produse noi sau modernizate. În marea majoritate, toate produsele sînt rodul concepției proprii a specialiștilor români.

Întreprinderile din această ramură au asimilat în decursul anului, printre altele, instalația de foraj marin, mașini unelte de mare productivitate ca strungurile carusel și frezele din familia de 2 000 mm, noi tipuri de cazane de aburi, care folosesc drept combustibil lignitul, cabluri electrice de 20 kw izolate cu mase plastice, autotrenuri frigorifer, tipuri perfecționate de războaie de țesut.

SFINXUL DE LA PIETRENI

În timp ce se aflau cu trac-toarele la arat, doi mecanizatori de la I.A.S. Pietreni (Constanța) au descoperit, scoase de brăzdarul plugului, o piatră de aproximativ 1 m. lungime. Prin forma ei, piatra le-a sugerat imediat imaginea unui animal cu labele din față întinse într-o poziție de odihnă.

Unii din specialiștii sosiți la fața locului au susținut că este vorba de un idol cioplit în piatră de oameni din vremuri de demult. Alții consideră că este un fantastic și desăvîrșit capriciu al naturii. Obiectul descoperit continuă să fie cercetat de specialiști. Deocamdată se află expus pe un soclu metalic la sediul I.A.S. Pietreni, localității denumindu-l „Sfinxul de la Pietreni”.

NOUA-SULIȚĂ DIN PERU

Pe la începutul veacului, pe harta îndepărtatului stat Peru figura o localitate căreia locuitorii ei îi spuneau Nuevo Sulitsa. Denumirea nu era altceva decât o transpunere ce evoca vechiul țig din Moldova—Sulița, de pe meleagurile Botoșanilor. Cum a ajuns această denumire românească tocmai în ținuturile îndepărtate latino-americane? Un grup de evrei care au emigrat cam în urmă cu un secol, în nostalgia lor pentru locurile natale, au dat așezării în care s-au stabilit numele țigului din care proveneau cițiva dintre ei. Cu toate că acolo nu mai sînt de mult evrei, oamenii continuă să-și amintească și azi de vechea denumire.

Acești emigranți, sosiți împreună cu alte grupuri provenind din răsăritul Europei, au găsit în Peru o colectivitate evrească relativ bine încheată. Începuturile așezării evreilor în această țară datează de secole. Există documente de la începutul perioadei coloniale care vorbesc despre procese inchiziționale desfășurate aici în anul 1570. Ocupându-se de colonizarea Amazoniei peruane, regiune care a atras atenția asupra ei a urmare a existenței arborelui de cauciuc, Prof. Iacov Hasson de la Universitatea din Lima s-a referit și el la începuturile vieții evreiești din Peru.

Se știe că în mai toate teritoriile pe care au pus piciorul conchistadorii spanioli au luat ființă, după aceea și așezări evreiești. Persecuțiile religioase, expulzările, dorința de a găsi un refugiu cât mai departe de metropola inospitalieră, au făcut ca ochii multora să se îndrepte spre teritoriile de peste Ocean. Așa au apărut evreii și în Peru. Unii dintre ei, împreună cu alți exploratori, au pornit să descopere zone mai primitive, dar puțini au fost cei care s-au ales cu ceva de pe urma anevoioasei încercări. Doar în unele cimitire îndepărtate cite o lespeze funerară amintește trecerea lor. Astfel pot fi descifrate nume ca Benzaquen, Levi, Abenzur, Israel sau cite un citat biblic, ori citeva litere ebraice disparate.

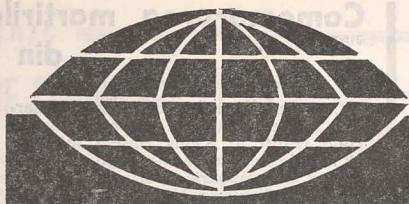
Comunitatea din Peru, ca instituție, are o vechime de un secol. Deși nu prea numeroasă — obștea evrească numără cam 5300 de membri, grupați aproape în totalitate la Lima — activitatea ei este variată. Există așezăminte de cult, cultură și asistență socială bine încheate. Baza organizării o reprezintă cele trei comunități: sefarăd, cea mai veche, askenază, cea mai numeroasă și „1870“, alemană. La Lima sînt în funcțiune 6 sinagogi, toate cu un minian zilnic. Fiecare comunitate are rabinul ei. Conducătorul spiritual al comunității askenaze este șef rabin al întregii colectivități. Între cele trei comunități există o colaborare strînsă în cadrul unei asociații — „La Association de Sociades Israelitas del Peru“, în care, de altfel, sînt reprezentate și conducerele celorlalte organizații evreiești.

Viața culturală se desfășoară sub egida asociației „Hebraica“ care dispune de un club și o sală de lectură. Apar și citeva publicații periodice. Unul din cele mai prestigioase așezăminte îl reprezintă Colegiul ebraic „Leon Pimelo“, recunoscut oficial. În afara programelor analitice generale sînt prevăzute studii iudaice: religie, Biblie, istoria evreilor. Nu de mult colegiul și-a sărbătorit cea de-a 25-a aniversare; numărul cursanților a depășit 1000.

Denumirea Nuevo Sulitsa de care am amintit la început este o mărturie că și evreii originari din România au pus o piatră la temelia comunității din Peru.

CENTENAR

O ceremonie neobișnuită a avut loc la sinagoga spaniolă și portugheză din Londra: aniversarea centenarului creării filialei din cartierul londonez Lothbourg a lui Westminster Bank. Avînd în vedere că fondatorii filialei au fost, în cea mai mare parte, membri ai congregației sinagogale respective, ceremonia aniversară s-a oficiat atît la sinagogă cît și la sediul central al băncii.

meridiane

Comunități cu și fără istorie

La Manchester a apărut o carte interesantă privind istoricul obștei evreiești din oraș. Autorul, Bill Williams, vels romano-catolic, arată că a socotit ca o îndatorire să cerceteze și să facă cunoscută evoluția unui grup uman care a contribuit la ridicarea centrului industrial pe care-l constituie în prezent Manchesterul.

Într-adevăr, pe la mijlocul secolului XVIII, Manchester era o localitate relativ săracă și cu o capacitate restrînsă de absorbție. Emigranții evrei, alungați de persecuție și mizerie de la locurile lor de baștină, se abateau rar pe aici, și atunci cînd o făceau, era doar pentru o escală, continuîndu-și drumul spre Liverpool, unde existau mai multe șanse să găsească de lucru. Totuși s-au găsit citiva care au rămas, căci, pe la 1780, frații Iacob și Nathan Lemon au venit de la Liverpool spre a întemeia la Manchester o sinagogă. Este, poate, prea pretențioasă denumirea pentru lăcașul de rugăciune adăpostit într-o mansardă, pe Garden Street, „o stradă sărăcăcioasă, cu case vechi cu aspect dezolant“ — cum o descrie Bill Williams. Prima măturătură privind prezența și activitatea evreilor aici o reprezintă registrul comercial al orașului, din anul 1794, în care sînt înregistrați 11 „întreprinzători“ evrei: un optician, un legător de cărți, doi negustori de mărunțșuri, doi ceasornicari, un perier, un lucrător de bijuterii, un umbrelar, un confecționar de perne și un negustor de produse din bumbac. Din același an, 1794, datează și primul cimitir evreiesc din oraș, iar în 1804 s-a înființat și prima organizație evrească de binefacere.

...În 1830, Manchester prezenta o cu totul altă înfățișare. După înfrîngerea lui Napoleon, orașul a intrat într-un proces de transformare, devenind un centru industrial în plină ascensiune. Aceasta a atras aici meseriași, comer-

cianți și intelectuali din Anglia și de peste hotarele ei. Societatea evreiască s-a transformat și ea. Urmașii primilor veniți, ba chiar și grupuri de evrei din Europa centrală participau la activitatea economică și socială. Mai exista micul lăcaș de rugăciune de pe Garden Street, dar în același timp fusese ridicată o sinagogă impunătoare pe Halliwell Street. În același timp, exista însă și o pătură de oameni săraci, imigranți din țările Europei răsăritene, mici meseriași, necunoscînd limba. Aceștia îngroșau masa muncitorilor industriali, angajîndu-se în special în industria confecțiilor, ramură economică în care Manchester va ocupa un loc principal în Anglia. Cam în epoca respectivă, mai precis în anul 1840, s-a semnalat o vie dispută în cadrul comunității între adepții ortodoxismului și ai așa-numitului reformism. Disputa s-a ascuțit și a durat citiva ani; doar autoritatea eruditului rabin S. Schiller-Szeneszy a reușit să o potolească pentru o vreme. Totuși, prin 1856 a luat ființă prima congregație reformistă și doi ani mai tîrziu sinagoga de pe Cheetham Hill — „Sinagoga Mare“ — care există și astăzi. Aceste „divergente de familie“ — cum le califică autorul cărții citate — n-au împiedicat consolidarea comunității. În 1842 a luat ființă și prima școală, prima organizație de binefacere și, ulterior, alte așezăminte de cult și cultural-sociale. În perioada 1870—1914, perioadă critică pentru evreii din țările răsăritene, s-a semnalat la Manchester cel mai mare aflux de imigranți. Orașul îi primea, pentru că industria avea nevoie de mînă de lucru.

...În Manchester de astăzi trăiesc peste 30000 de evrei. Orașul-satelit Saliford și cartierele Prestwich Whitefield și Cheshire au congregații distincte. Consiliul evreilor din Manchester și Saliford îi sînt afiliate 68 de sinagogi și organizații. O obște de „oameni întreprinzători și

instruiți“ — cum îi apreciază autorul lucrării „Progresul evreilor din Manchester“, și a căror istorie, subliniază el, merită să fie cunoscută.

*

Rabinul Malcom Wiesman are altă preocupare: comunitățile mici din îndepărtate orașe și sate britanice. Personal se ocupă de viața spirituală a 50 de asemenea obști, cu număr restrîns de membri, grupînd — în total — 4000 de suflete.

Cea mai nordică dintre comunitățile pe care le obîlăduiește rabinul Wiesman se află la Aberdeen în Scoția, una dintre cele mai vechi din Anglia: a depășit două secole de existență. Aberdeen este singura din cele 50 cu oarecari perspective. În ultimii ani, numărul membrilor ei a crescut, datorită sosirii în regiune a muncitorilor și tehnicienilor angajați la exploatarea petrolului din Marea Nordului, printre aceștia aflîndu-se și citiva evrei.

Tot peste două secole are și mica obște din Cheltenham și cea din Exeter. În această din urmă localitate există o sinagogă, întemeiată în anul 1790. Mai greu este de stabilit vechimea unei comunități, ca cea de la Zelah, de exemplu. Acolo trăiesc doar cîinci familii evreiești. Ele nu pot întruni nici măcar un minian. La fel și la Peterborough, deși obștea aceasta dispune de un lăcaș de rugăciune ridicat în 1950. Serviciile religioase se desfășoară cu regularitate numai vineri seara, dimineața fiind greu, chiar în zile de Șabat, să se întrunească un minian. Asemenea comunități se mai găsesc la Grinstead, Hastings, Chelmsford etc. Cele care se află în vecinătatea unui oraș mare sînt ajutate de obștile respective. Mai complicată este situația celor izolate. De acestea, de nevoile lor spirituale, se ocupă, în mod special, rabinul Malcom Weisman. Pentru a păstra legătura între obștile mici, d-sa editează și o publicație, bi-anuală, o punte între cele 50 de comunități.

Unde a fost ieșiva lui Ibn Ezra...

Șmuel ben Meier) și Rabenu Tam (Iacov), ca și multilateralul Abraham ibn Ezra, nu numai talmudist ci și poet de seamă. Profesorul Golb consideră, deci, că vestigiile arheologice sînt rămășițele acestei academii construite prin anul 1090 și care și-a păstrat numele pînă la decretul de expulzare din 1307.

Încă în 1891, secretarul Comisiei departamentale a antichităților sublinia, într-un raport adresat forurilor superioare, că la demolarea unei case de pe Rue-au-Juifs s-a scos la iveală o construcție subterană „din materiale trănice, luminată la mijloc printr-o fereastră zăbrețită“ și care a servit, după părerea sa, drept sinagogă, regretînd că „n-au fost înregistrate dimensiunile exacte ale

acestei descoperiri“. Dar, pe un vechi plan al orașului se afla însemnată prezența în acest loc a unei sinagogi. Faptul că și recenta descoperire este în subteran se explică prin aceea că, la vremea respectivă, exista o dispoziție prin care se interzicea ca locuințele evreilor să fie mai înalte decît cele ale creștinilor. Ca atare, cînd era necesar să se ridice o clădire mai înaltă, se lucra mai mult în subsol.

Revenind la șantierul din curtea Palatului de justiție, se menționează că nu toți cercetătorii acceptă ipoteza profesorului Norman Golb. Dar toți sînt de acord că este vorba de un așezămînt evreiesc de cult. Nedumerire provoacă, pe de o parte lipsa de ferestre la zidurile degajate, pe de altă parte ornamentația acestor ziduri. Este cunoscut că în epoca medievală sinagogile aveau, în general, un aspect exterior sobru, fără nici un fel de ornament. Lipsa ferestrelor este explicată de profesorul Golb prin faptul că partea degajată ar reprezenta anexa inferioară, dedicată studiului, încăperea unde s-ar fi aflat biblioteca sau depozitul de manuscrise. Ipoteza sa se bazează pe faptul că pe acea vreme bibliotecile mănăstirilor erau construite fără ferestre. Ar fi de presupus că sistemul a fost preluat și de centrul de cultură iudaică din Rouen. Obștea de aici se bucura pe atunci de oarecare prosperitate și renumele de care se bucura academia ei atrăgea învățați din diverse locuri ale lumii, astfel că nu se poate ca aceasta să nu fi dispus de manuscrise sau alte lucrări de mare interes.

„Clos-aux-Juifs“, cum i se spune cartierului, este de multe secole evreiesc doar cu numele. Pe la 1499, cînd s-au pus pe acest loc fundațiile Palatului de Justiție, aici era de mult pustiu. Rabinul Elie Mariano, șeful spiritual al comunității roueneze, care urmărește cu atenție evoluția lucrărilor de pe șantierul arheologic, speră că, după ce locul va fi degajat, edificiul descoperit va fi transformat într-un monument arheologic care va atrage pe cei ce vor să ia contact cu vestigiile unei obști evreiești cu o vechime de aproape un mileniu.

RECORD

Un interesant record în materie de tradiție religioasă a fost înregistrat la ultima sărbătoare de Simhat Tora. Dl. Sam Korentyre a fost „Hasan Tora“ la Belfast (se știe că astfel se intitulează enoriașul căruia i se încredințează cîntecul de citi ultimul capitol al Torei). În același timp, peste ocean, la Toronto, fiul său, dr. Harold Korentyre a îndeplinit același ritual la Templul Sinai din orașul canadian. Fiul acestuia și nepotul primului, a fost „Hasan Bereșit“ (adică a avut cîntecul de citi primul capitol, reluînd ciclul citirii Torei).

CARNET

DUPA AUSCHWITZ

— Pe antebraț purtați tatuat un număr: A-10952. Vă cer iertare, doamnă Rosalia Grünfeld, pentru dureroasele aduceri aminte la care vă obligă convorbirea noastră, deși intenția mea este să aflu ce s-a întâmplat cu dv. după Auschwitz...

— Ziua de 8 mai 1945 ne-a găsit, pe sora mea, atunci de 16 ani, și pe mine în lagărul Weiswasser, lângă Praga. Sub presiunea frontului ce se apropia, hitleriștii ne-au transportat, un lot de deținuți, în vagoane descoperite, așa că mulți au înghețat pe drum. Sora mea și cu mine am avut zile și am scăpat cu viața. Părinții și doi frați au rămas acolo. Pentru ei nu a fost un după Auschwitz...

— Încotro v-ați îndreptat după eliberare?

— Acasă. Acesta a fost primul și unicul nostru gând. Dar a trebuit mai întâi să treacă un timp. Prea eram vlăguite de puteri, niște schelete înfricoșătoare la înfățișare... Dealtfel, tocmai în această perioadă mortalitatea în lagăr crescuse brusc, ca o amară ironie a destinului.

— Și cum ați ajuns acasă?

— De la Weiswasser am făcut pe jos drumul pînă în Polonia. Două fete, singure pe lume, pe drumurile răscolite de marile cataclisme, pierdute în puhoiul omenesc ce căuta cu desperare să reîntre pe făgașul firesc al vieții. De ce ne-am îndreptat spre Polonia? Nu știu, m-am gândit de multe ori la asta de-a lungul anilor... Poate ne-am lăsat duse de suvoi, poate în mod inconștient ne călăuzea pașii într-acolo speranța că vom regăsi pe unii dintre ai noștri. Deși era o speranță absurdă, căci încă la sosirea la Auschwitz Mengele făcuse selecția: soră-mea și cu mine la dreapta, părinții și ceilalți la stînga. Iar în lagăr toată lumea știa că pentru aceștia drumul ducea de-a dreptul la crematoriu.

— Doamnă Grünfeld, vă rog din nou să-mi iertați cruzimea întrebării, dar consider că lumea trebuie să știe și dv. aveți datoria să spuneți totul amănunțit: Ce înțelegeți prin ceilalți?

— Prin ceilalți îi înțeleg pe părinții mei. Tata, care avea 52 de ani, mama, 44 de ani, doi frați, dintre care unul abia împlinise 13 ani. Îi înțeleg apoi pe frații tăii. Au fost zece frați, dintre care numai unul s-a întors. Și-i înțeleg pe frații mamei mele. Au fost șase și nici unul nu a supraviețuit. Atunci nu eram decât două, soră-mea și cu mine. Din toată familia noastră, atât de numeroasă, numai noi două...

— Vă rog să ne povestiți ce s-a întâmplat mai departe.

— Un tren românesc ne-a dus la Oradea și de acolo la Satu Mare. De la Satu Mare nu ne-a fost greu să ajungem în comuna natală, satul Certeza din țara Oașului. Căci de acolo sîntem. La Certeza ne-am născut și am trăit pînă la sfîrșitul lui mai 1944, cînd am fost ridicați de jandarmii hortiști și duși în deportare.

— Dar părinții dv.?

— Părinții mei s-au născut și ei la Certeza, de asemeni bunicii.

— Ce ocupație avea tata?

— Tata era plugar, lucra pămîntul pe care înainte sa îl muncise bunicul. Majoritatea celor 32 de familii evreiești din comună erau plugari din tată-n fiu.

— Și ce ați făcut cînd v-ați văzut din nou la Certeza?

— Ne-am îndreptat spre casa părintească. Era pustie, ușile lipsă, geamurile sparte... Ne-am înghebat culcușul într-o odaie. Oamenii din sat ne-au venit în ajutor. Unul ne-a dat fasole, altul cartofi. Pîine nu prea se găsea pe atunci, o duceau greu oamenii. Dar oaseții sînt inimoși de felul lor. Și în primăvara lui 44, cînd locuitorii evrei fuseseră îngrămădiți în sinagoga din comună, oaseții se strecurau la gard și profitînd de neatenția jandarmilor cu pană de cocos, ne aruncau, bî bucată de pîine sau o sticlă de apă. Fără acest ajutor mulți ar fi murit din primele zile, mai ales dintre bătrîni și copii.

— Ce ați făcut mai departe? Căci, nu-i așa, trebuia să trăiți, să vă întrețineți singure...

— Am lucrat pămîntul. Sătenii ne-au ajutat și în această privință. În 1948 m-am măritat cu Emanuel Grünfeld. Căci de acasă mă numesc Lazar.

— Ce ocupație are soțul?

— Tehnician de subteran la mina Ilba.

— A fost și el la Auschwitz?

— El a fost în alt lagăr. Se afla într-un detașament de muncă obligatorie cînd ai săi au fost deportați. Părinții și frații săi au pierit la Auschwitz. Erau din Copalnic-Mănăstur, o comună la 36 km. de Baia Mare.

— Aveți copii, doamnă Grünfeld?

— Doi băieți. Cel mare, Liviu, are 26 de ani și e medic la Iacobeni, în județul Suceava. Celălalt, Adrian, e student în anul patru la Facultatea de medicină din Cluj-Napoca.

— Ce urmări au avut anii de lagăr asupra sănătății dv.?

— Ani de-a rîndul făceam crize comițiale. Am fost consultată de mulți medici, mi s-au prescris tot felul de tratamente, dar fără rezultat. Mai mult, crizele deveneau mai frecvente. Pînă acum cîțiva ani, cînd am fost supusă unei intervenții chirurgicale la creier. Din cauza bătăilor pe care le-am suportat, se formase un cheag de sînge, care era sursa turburărilor.

— Și soțul dv.?

— La eliberare soțul meu cîntărea 46 de kg. și era suferind de tuberculoză. Dar el are o constituție robustă și s-a restabilit relativ ușor. Acum e sănătos și cu putere de muncă.

— Se întîmplă să aveți coșmaruri despre cele trăite la Auschwitz?

— În special mă obsedează o întîmplare din lagărul Weiswasser. Lucram acolo 500 de deținute într-o fabrică militară. Într-una din zile una dintre deținute a fost trîntită la pămînt dintr-o lovitură de un SS-ist, care continua s-o lovească cu trabașă. Fiecare lovitură îi sfîșia o altă parte a trupului și sîngele curgea șuvoi din biata față. Era iarnă, zăpadă, și pe fondul alb sîngele se prelingea ca o pată tot mai întinsă. Era ceva insuportabil. Noi, deținutele, eram alinate în front, și plîngeam toate fără glas. Zăpada înroșită de sînge o mai văd și azi deseori în coșmarul nopții.

— Ce s-a întîmplat cu sora dv.?

— S-a măritat și trăiește cu familia ei în Israel. Ei i-a fost dat să treacă printr-o împrejurare ieșită din comun, anume după mulți ani să regăsească pe unul din frații noștri, pe care-l crezuserăm mort la Auschwitz.

VICTOR RUSU

Comemorarea martirilor pogromului legionar din 1941

Cu pietate obștea își amintește de martirii ei, de cei 120 de bărbați, femei și copii căzuți Al Kiduș Hașem în zilele și nopțile de groază ale pogromului legionar din ianuarie 1941. În seara zilei de 12 ianuarie 1977 la Templul coral din București a avut loc un serviciu divin și ceremonia de comemorare. Printre cei prezenți se aflau rudele victimelor, cărora scurgerea timpului nu le-a adus nici uitare, nici alinare.

Serviciul divin a fost oficiat de d-nii prim-cantori V. Harnik și A. Jucovschi, acompaniați de corul templului dirijat de d. A. Schwartz.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Mosen a rostit o impresionantă predică. Evocînd acele zile și nopți însingurate din ianuarie 1941, a arătat că pogromul legionar este doar un capitol din istoria teribilă a holocaustului, care a costat viața a 6 milioane de evrei. Primele victime ale fascismului au fost pretutindeni evrei, dar focul distrugerii și al morții s-a extins curînd, cuprinzînd întregul continent al Europei. În cronică suferințelor țării, după ianuarie a urmat iunie 1941, cînd aceleași întunecate forțe fasciste au aruncat țara într-un răz-

boi pustitor în care a pierit floarea poporului.

Amintirea sîntă a martirilor noștri — a arătat Eminența Sa — ne îndeamnă să păstrăm vie lumina credinței, tradițiile și instituțiile noastre, să fim mai departe buni evrei și totodată cetățeni demni și loiali ai României socialiste, care a pus capăt definitiv oricărei forme de discriminare, asigurînd drepturi și libertăți egale tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, rasă sau credință religioasă.

Eminența Sa a dat apoi citire numerelor celor 120 de martiri. Întru odihna sufletului lor martirizat d. Șef rabin și întreaga asistență a rostit Kadiș.

În dimineața zilei de 13 ianuarie a.c. a avut loc un pelerinaj la cimitirul de pe șoseaua Giurgiului, unde se află mormintele celor mai mulți dintre victimele pogromului. A fost oficiat un serviciu divin și s-au rostit rugăciunile de El Male Rahamim și Kadiș. Au fost de față: Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, d. prim-rabin I.M. Marilus; conducătorii F.C.E. (M) și ai Comunității evreilor (M) din București; rude ale victimelor etc.

În comunitățile noastre

ORADEA

Un membru stimat al obștei noastre, d. Pinkas Jakabovits, a împlinit vîrsta de 80 de ani. Din anul 1947 d-sa se află în serviciul obștei, îndeplinind diferite funcții rituale. Conducerea și enoriașii l-au sărbătorit, urîndu-i mulți ani de viață împreună cu distinsa d-sale soție.

IAȘI

Corul cursului de Talmud Tora din Dorohoi a susținut la Iași un concert de cîntece religioase și populare evreiești. Dl. dr. S. Cautman, președintele comunității ieșene, a prezentat publicului pe oaspeți. Programul concertului a fost prezentat de d. haham Pincas Waserman.

Cu adîncă durere, copiii și întreaga familie anunță încetarea din viață a bunel și dragel noastre

BERTA KLINGER

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 22 decembrie 1976.

Requiemul va avea loc la cimitirul Filantropia, la 23 ianuarie 1977.

Cu adîncă durere, soția, fiicele, ginerii, restul familiei, precum și colegii anunță încetarea din viață, la 11 noiembrie 1976, a aceuia ce a fost

MEILICH GRINBERG

profesor de liceu din Birlad

Înmormîntarea a avut loc la cimitirul evreiesc din Birlad în ziua de 14 noiembrie 1976.

Fie-i amintirea binecuvîntată.

Etila (Otilia), soție, Felician (Israel) și Armand, fiu, cu familiile lor, anunță încetarea din viață a scumpului și neuitatului lor soț, tată și bunic.

VIGDER HEINRIC (Hary)

născut în Roman — 76 ani

Amintirea sufletului său cald și omenos va rămîne veșnic în inimile noastre. Înhumarea a avut loc în ziua de 27 decembrie 1976, la cimitirul evreiesc din Bacău.

Cu nemărginită durere, Lilly Schifter, fiică, Solomon și Rubin, fii, Georgeta și Struminger, Marie-Paula, Ariela, Nurit, Șoșana, nurori, nepoții: Roth și Puțu Zvi și Sina Milstain, anunță că la 5 ianuarie 1977 s-a stins din viață la Tiberias scumpa lor mamă, bunică și străbunică.

RAȘELA MILSTAIN

din Ștefănești-Botoșani

în vîrstă de 74 de ani

Nu o vom uita niciodată.

DECES E

În perioada 26 decembrie 1976—10 ianuarie 1977, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumati:

Berta Klinger (83 ani) Str. Miron Constantinescu 6; Alexandru Velescu (85) Intr. Ursulețului 6; Iacobina Mărculescu (73) Călușei 45; Adela Weiss (72) Labirint 134; Avram Fischman (77) Austruului 9; Strul Ghisibel (75) Negoici 43; Iosub Ghidale Cohn (63) Bd. Coșbuc 2; Heilpern Ida (62) Militiei 9; Solomon Herscovici (81) B-dul Republicii 80; Etila Stolear (68) Lipskani 12; Mihail Segal (67) Sf. Apostoli 33; Sidie Mohr (59) Școala Floreasca 2; Samuel Liebovici (61) Cornul Caprei 29; Feiga Elca Iulius (76) Viitor 194; Jenny Goldenberg (73) Intr. Dr. Maximilian Popper 10; Solomon Corn (74) Lipskani 12; Iancu Segal (71) Crizantemelor 8; Leon Litman (65) Otavei 6; Lupu Seiner (75) Horei 19; David Kafrișen (76) C. A. Rosetti 43; Sima Cohn (71) Batiștei 1.

Ilona, Carmen, Monica, soție și fiice (Israel), dr. Moise Epstein (Reșița), Clara Gelbendorf și Fany Harary (Israel), frate și surori, Solomon Israel, Surica Klempfner (Israel), Benny, Dave, Max Epstein, Ethel Leith (Canada), unchi și mătușe, împreună cu familie lor, anunță cu durere încetarea din viață, la 10 decembrie 1976, a iubitului lor

NOACH EPSTEIN

în etate de 55 ani

originar din Ivesți-Tecuci și decedat în plină putere de muncă creatoare, dăruit pînă în ultima clipă a existenței familiei sale și societății.

Fie-i amintirea binecuvîntată!

Cu adîncă durere soția și întreaga familie anunță pe toți cei care l-au cunoscut și apreciat, împlinirea a 2 ani, la 25 februarie 1977, de cînd a plecat dintre noi scumpul nostru

MARCUS SVARTZVALD

Galați

Amintirea lui va rămîne neștearsă în inimile noastre

Cu aceiași nemărginită durere, Mina, soție, Gina și ing. Bernard Dichter, fiică și ginere (Israel), Leopold și Bianca, Iacob și Nina, fii și nurori, Roxana și Horia, nepoți, Lucy și Mayer, soră și frate, precum și întreaga familie, anunță că pe data de 10 ianuarie 1977 (20 Tevet 5737) s-a împlinit un an de la despărțirea de cel ce l-a fost cel mai bun și devotat soț, tată, soț, bunic și frate.

MOISE — MORITZ LEBOVICI

ceasornicar

Comemorarea a avut loc în ziua de 9 ianuarie 1977 la Templul coral și la cimitirul din șos. Giurgiului.

ȘEDINȚA COMITETULUI DE CONDUCERE AL F.C.E.

(Urmare din pag. I-a)

nu există o asemenea evidență. Comitetele comunităților sînt chemate să activeze pe consilieri și pe ceilalți membri, căci numai în acest fel își vor putea îndeplini pe deplin misiunea. S-a preconizat, de asemenea, convocarea în viitorul cel mai apropiat a adunării generale a fiecărei comunități. În cadrul acestui organ statutar de cult, comitetul să prezinte o dare de seamă asupra activității din anul 1976 și o informare asupra celei prevăzute în 1977.

În legătură cu sărbătorirea de Pesah 5737, s-au dat indicații concrete privind aprovizionarea la timp și în cantități suficiente a coreligionarilor cu azimă, făină de azimă și alte alimente rituale. De asemenea au fost discutate măsurile care să asigure buna funcționare a celor 11 restaurante rituale, a centrelor de distribuire a azimei, precum și măsurile privind asistența ce va fi acordată în vederea sărbătorii coreligionarilor bătrîni, bolnavi sau lipsiți de familie.

La ultimul punct al ordinei de zi au fost dezbătute probleme organizatorice-gospodărești. S-au dat indicații precise privind evidența exactă a bunurilor imobile și mobile ale Federației și comunităților, folosirea cu deplin simț de răspundere a banilor și celorlalte mijloace materiale ale obștei etc.

O atenție deosebită s-a acordat inventarierii bunurilor culturale aflate în păstrarea comunităților. Eminența Sa dl. Șef rabin dr. Moses Rosen personal a dat indicații comitetelor să întocmească, cu grijă, la termenele stabilite, tabelul privind obiectele care se încadrează în nomenclatorul bunurilor culturale.

Acest punct a luat cuvîntul și dl. director Sorin Iulian, care a dat o serie de explicații privind conținutul Legii nr. 63/1974 și aplicarea ei în cadrul comunității.

În cadrul discuțiilor au luat cuvîntul d-nii: Daniel Segal, președintele comunității evreilor (M) din București; prim-rabin I. M. Marilus; d. prim-rabin dr. Ernest Neumann — Timișoara; Victor Rusu, prim-redactor al „Revistei culturii mozaic”; dr. Simon Kaufman, președintele comunității din Iași; ing. Marcu Blumenfeld, consilier F.C.E. (M), președinte de secție; dr. Nicolae Kertész, președintele comunității din Cluj-Napoca; Avram Aizerman, președintele comunității din Bacău; Sami Leibovici, președintele comunității din Brașov; Strul Moscovici, deservent de cult al comunității din Botoșani; Haim Leibovici, președintele comunității din Brăila; Pincu Menicovici, șef-contabil al F.C.E. (M); dr. Artur Matersohn, șeful serviciului medical București; Herman Jacobsohn, București.

Discuțiile și lucrările ședinței s-au desfășurat într-o atmosferă constructivă, creatoare.

Afacerea Dreyfus în imagini

Mai bine de trei sferturi de secol ne despart de „Afacerea Dreyfus” al cărei ecou a fost atât de puternic încît nici nu i se spunea decît pur și simplu „Afacerea”, ea rămînînd și în zilele noastre ca un sinonim pentru înscenare judiciară. Poate că unii au uitat ce a însemnat „Afacerea”, poate că alții nici n-au cunoscînt despre ce a fost vorba. Evenimentul s-a petrecut în ultimul deceniu al veacului trecut. Pe baza unor falsuri puse la cale de cercuri antisemite, s-a înscenat un proces de spionaj capitanului evreu Alfred Dreyfus. Cu toate că el și-a susținut cu tărie nevinovăția, că probele erau mai mult decît neconcludente, capitanul a fost condamnat, degradat și deportat pe Insula Dracului. Timp de cîțiva ani, în Franța s-a desfășurat o violentă polemică între dreyfusarzi și antidreyfusarzi. Personalități de seamă, printre care scriitorul Emile Zola și Georges Clemenceau, au luat apărarea capitanului evreu, demascînd substratul șovin al condamnării sale. În cele din urmă, adevărul a fost dat la iveală. Adevăratul vinovat, un căpitan de origine nobilă, pe nume Esterhazy, pe care cercurile conducătoare din armată au căutat să-l ocrotească, s-a dovedit a fi spionul și el și-a recunoscut vina. Dreyfus a fost reabilitat.

Toate aceste evenimente sînt oglindite de o interesantă expoziție comemorativă, deschisă de curînd la Galeriele „La Galcanie” din Paris. D. Gerard Sylvain, colecționar particular, a adunat cu migală piesele care dau o imagine de ansamblu atât a atmosferei în care a putut să ia naștere „Afacerea”, cît și a desfășurării ei.

Printre primele expozate se află exemplare ale publicației sovine „Pilor”, care a cultivat antisemitismul în rîndurile armatei, pregătind terenul pentru declanșarea „Afacerii”. Apoi, faimosul borderou (singura piesă pe baza căreia a fost acuzat Dreyfus) lîngă care sînt prezentate — spre comparație — scrisori ale lui Dreyfus și Esterhazy. Ziarul „Petit Journal” ilustrează pe Dreyfus pe banca acuzărilor și în timpul ceremoniei de degradare. Mai departe, vederi din Insula Dracului, scrisori de încurajare pe care amicii lui le-au adresat ofițerului năpăstuit, dar care nu l-au fost înmînate decît după reabilitare. Este expus, de asemenea, ziarul „L'Aurore” din 13 ianuarie 1898, cu faimosul pamflet al lui Emile Zola „J'accuse”.

În slujba culturii

D. Hoișie Tudic, care a slujit cu devotament și pricepere școala evreiască timp de peste 45 de ani, a împlinit venerabila vîrstă de 90 de ani.

Născut în comuna Neagra Șarului din județul Suceava, d. Tudic și-a terminat studiile liceale la Piatra Neamț, devenind învățător la școala Comunității din acest oraș. Tot aici își face stagiul militar în compania comandată de locotenentul Mihail Sadoveanu. Ia parte la campania din 1913, apoi luptă cu unitatea sa, în primul război mondial, pentru eliberarea Transilvaniei.

A fost director al școlii evreiești din Moinești și, mutat la București, profesor la școala „Iacob și Carolina Löbel” și director al școlii „Ronetti Roman”.

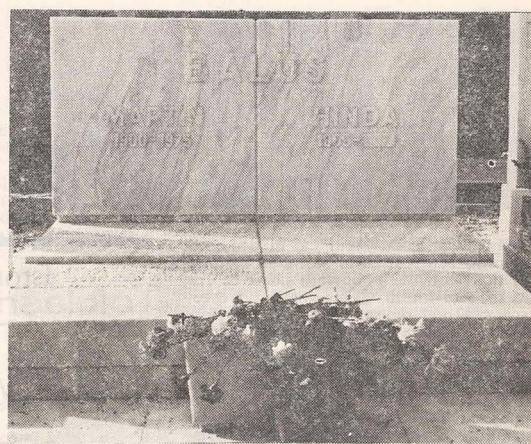
Generațiile de elevi cărora le-a înslăvit dragostea pentru carte și învățatură păstrează cu recunoștință amintirea dascălului lor, adresîndu-i calde felicitări și urări cu prilejul păsirii în al zecelea deceniu de viață. Ne asociem acestor urări.

Zalman Baikis, deservent de cult al obștei din Vaslui.

La mormîntul lui

Martin Băluș

S-a împlinit recent un an de la dispariția lui Martin Băluș, distins intelectual, fost vreme de mai multe decenii una din personalitățile conducătoare ale obștei evreiești din România. Spre a-i cînta memoria, rudele, prietenii și colegii, precum și enoriași ai obștei bucureștene s-au adunat în ziua de 9 ianuarie 1977 la mormîntul său din cimitirul Filantropia, la ceremonia inaugurării pietrei funerare. Au luat parte Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen, d. prim-rabin I. M. Marilus, precum și ceilalți conducători ai Federației și ai Comunității evreilor (M) din București.

Serviciul divin a fost oficiat de d. prim-cantori W. Harnic și A. Jucovski.

Eminența Sa a rostit un impresionant panegiric, evocînd figura mult regretatului dispărut, dăruirea cu care a lucrat spre binele obștei, cîntea sa desăvîrșită, dragostea de semeni și marea sa modestie.

Ceremonia s-a încheiat prin Kadis, rugăciunea întru slava lui Dumnezeu și odihna sufletului celui dispărut.

Pe lăspede de marmură albă sînt înscrise următoarele cuvinte: „MARTIN BALUȘ — suflet nobil și generos, a trăit ca un bun evreu, a călăuzit comunitățile evreiești din București și Fălcișeni cu devotament și abnegație”.

Săpăturile arheologice din Ierusalim

Săpăturile care au început în anul 1968 în regiunea Muntelui Templului, sub conducerea prof. Benjamin Mazar sînt cele mai cuprinzătoare făcute cîndva pe aceste locuri. Ele sînt efectuate la apus de Zidul Plîngerii (e vorba de zidul de sprijin care a fost clădit de Herodes, în partea de vest a Templului, precum și de același zid în partea sudică).

Datorită acestor săpături, sutele de turiști, cari vizitează aceste locuri, intră, nemijlocit în epoca lui Herodes și în epoci mai tirzii. Afară de echipe de specialiști, lucrează la săpături sute de voluntari, din diferite colțuri ale lumii, cari îndrăgesc antichitatea. Un teren mare stă la dispoziția cercetătorilor.

La început săpăturile au scos la lumină vestigii din epoca bizantină, care începe cu Constantin cel Mare (sec. III al erei noastre) și se termină cu cuceririle din sec. VII. În straturi mai profunde s-au găsit mărturii materiale despre Elia Capitolina, oraș-căzarmă construit de către romani pe ruinele Ierusalimului, în sec. II al erei noastre. Sub el, stratul cel mai captivant din epoca herodiană de la sfîrșitul sec. I înainte erei actuale.

E clar că vestigiile diferitelor epoci nu se succed totdeauna în ordine cronologică, uneori se găsesc materiale dintr-o epocă printre dărîmăturile din a doua epocă.

Prof. Mazar, conducătorul lucrărilor, se bucură de orice descoperire, de fiecare monedă, de fiecare lampă cu ulei; dar scopul lui este de a elucidă, prin aceste săpături caracterul epocilor, felul vieții oamenilor antici, civilizația lor. La întocmirea planului de lucrări se țin seama de izvoarele literare existente — cărțile lui Iosefus Flavius, Mîșna și Talmud.

Nu totul se desfășoară după planul general. Cîteodată în unul din straturi sînt descoperite vestigii de clădiri mari și acestea împiedică de a se face săpături sub ele. Arheologii sînt repartizați fiecare pe o porțiune de teritoriu sau în funcție de un subiect anumit, cum ar fi: obiecte de piatră, ceramică elenistă, hasmoneistă sau herodiană, materiale din epoca bizantină, monede s.a.m.d. Doi arhitecți se ocupă cu planurile clădirilor, specialiștii se ocupă de reconstituirea obiectelor care au o vechime de mii de ani.

Acum sînt în curs lucrări de reconstituire la ansamblul de scări care duc spre poarta de apus; aceasta este una din cele 2 porți, care duceau spre interiorul Templului. Corpul de scări, care uimește prin frumusețea și prin mărimea sa, pare a fi cel la care se referă întelepții noștri: „Se povestește despre rabi Gamliel și despre bătrîni timpului, cari stăteau sus pe scări pe muntele Templului...”

E împedecă că lucrările de reconstituire vor ocupa un loc din ce în ce mai mare. Afară de echipa profesională și echipa de muncitori care execută săpăturile, arheologii sînt ajutați de specialiști invitați să rezolve o problemă sau alta, cum ar fi descifrarea unei inscripții sau altele.

E știut că Zidul de apus nu este zidul

original de pe vremea lui Slomo, ci a fost construit de Herodes, mulți ani mai tirziu. Dar, numai puțini știu despre existența peretelui din Sud, unde se concentrează acum activitatea arheologilor.

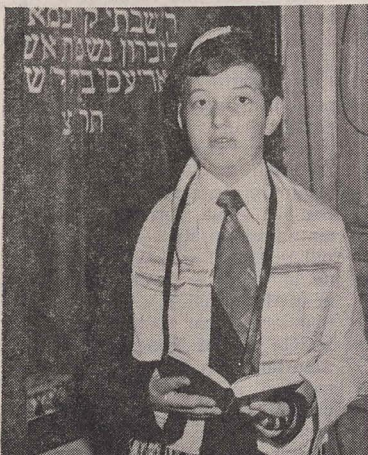
Săpăturile au demonstrat că merită a fi inițiată acțiunea de reconstituire a epocii lui Herodes, a marilor sale edificii. Într-aceasta un șir de coloane de-a lungul întregului zid (280 metri). Herodes a dorit să niveleze toată suprafața să înalte vîile, să taie coline. În acest scop a demolat multe din construcțiile existente în regiunea orașului lui David, înaintea lui, astfel că au rămas doar vestigii din epoca precedentă. Una din ele este cimitirul, descoperit în decursul săpăturilor, între orașul de sus și cel de jos. Într-unul din morminte au fost găsite obiecte din sec. VIII înainte erei noastre, epoca regilor din Iehuda. Într-o fîrîdă de lîngă zidul sudic, s-au descoperit alte obiecte din epoca regalității, ceea ce dovedește că aici, într-adevăr, a fost o așezare înaintea lui Herodes.

Vestigilele scoase la iveală uimesc prin mărimea construcțiilor, prin planificări precise și prin arhitectura neobișnuită. Încet, încet, în decursul săpăturilor, se concretizează un tablou complet al epocii: ansamblul de scări care duceau spre Templu, drumul care merge de-a lungul zidului de apus și dedesubt, conducta de apă care șerpuiește sub această stradă ornate pe care nu apar chipuri de oameni sau de viețuitoare etc.

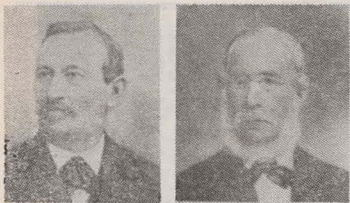
Datorită acestor vestigii, descrierile lui Iosephus Flavius despre viața din Ierusalim din acea epocă prind viață. În „Războiul evreilor”, el notează de pildă că înainte de venirea Simbelei, preotul se urca în turnul de pe înălțimea muntelui Templului și suna din sofer, pentru a proclama Șabatul. Ceremonia se repeta la terminarea Șabatului. Și iată că în grămizile de moloz, pe strada pavată de-a lungul zidului de apus s-a descoperit o piatră mare cu inscripția: „Către casa în care preotul sună din sofar”. Fără greutate s-a făcut legătura între inscripția aceasta și descrierea lui Iosephus Flavius, ajungîndu-se la concluzia că piatră a căzut de pe o coloană, lîngă care preotul obișnuia să vestească Șabatul. De asemenea a fost ușor de stabilit locul d. unde a căzut piatră; de aici se desfășoară întreaga panoramă a Ierusalimului lui Herodes, care se întindea spre nord, spre sud și spre apus, astfel că de aici, orașul întreg putea să audă sunetul șofarului.

Iosephus Flavius vorbește despre porți din zid, și toate au fost descoperite. El vorbește despre coborîrea pe treptele străzii și iată că și ele au fost identificate. Tot Flavius descrie „sacrificarea porumbelor” și la săpături s-a descoperit o piatră pe care este scris în ebraică, cu scriere asiriană, cuvîntul Korban (sacrificiu), iar sub inscripție sînt zugrăviți porumbei.

(Continuare în pag VII-a)

Șaler Marius (Bacău) la ceremonia de Bar Mitzva.

Președinții Templului coral între anii 1867—1931: Melech Nathansohn, Emanuel Rosenthal, David Gabriel, Israel Jacob Schönfeld, Filip A. Focșăneanu, dr. Adolf Stern. În centrul paginii: coperta Statutelor Templului coral, din 1857; act de posesiune a unui jilț la Templul coral (1871)

Împrejurările au făcut ca, în decursul timpului, Templul coral să nu se rezume a fi doar cel mai important lăcaș de rugăciune; ci multă vreme instituția evreiască cea mai de seamă, sediul religios, social și cultural al evreilor din țară.

Căci Epitropia evreilor din București, Comunitatea cum s-ar spune, a pierdut în 1862 protecția statului iar prin 1874 i s-a suprimat izvorul de venituri, gabela. A rămas ca Templul cel nou să-și asume răspunderea pentru așezămintele de asistență publică și de cultură, sarcina vechei Obștii a evreilor pămînteni din București (ai cărei conducători, de altfel, erau cam aceiași care dirijau filantropia).

În acest scop, în 1876 se constituie Congregațiunea Templului coral, rit occidental, care, pe lângă îngrijirea nevoilor de cult, își extinde activitatea și asupra învățămîntului evreiesc. Comitetul cuprindea trei secții: cult, instrucțiune, administrație (inclusiv activitatea filantropică).

În urma unor acțiuni judiciare care au ajuns pînă la Înalta Curte de Casație, Templul cel Nou obține personalitatea morală și apoi și cea juridică. Astfel „sanctuarul central al cultului mozaic din Capitală devine organul tutelar al multor obști, instituții și fundații evreiești din cuprinsul țării”.

Toate acestea au fost rezultatul străduințelor depuse de comitetele succesive ale Templului, și mai cu seamă de o serie de președinți: Melech Nathansohn, Israel Jacob Schönfeld, Filip A. Focșăneanu, dr. Adolf Stern... Acesta din urmă transformă Templul coral într-o adevărată Comunitate (1924) cu toate atribuțiile respective ba chiar cu denumirea „Comunitatea Templului coral”, cu scopul: a) întreținerea serviciului divin în templu; b) înființarea, întreținerea, administrarea și subvenționarea așezămintelor de cult, învățămînt, binefacere, asistență și altor instituții obișnuite în comunitățile israelite. Sub conducerea dr. Adolf Stern, în special, Templul coral deveni un „nestins focar de cultură sufletească pentru toți evreii din România”, așa cum a rămas, fără întrerupere, pînă azi.

DESERVENȚI DE PRESTIGIU

În ce privește prima și principala sa funcțiune, de cult, Templul coral a avut rabini de seamă: Antoine Lévy din Franța (de la inaugurarea, pînă în anul 1869), dr. Leopold Rokonsstein din Zagreb (în 1871, doar cîteva săptămîni, ca urmare a decedului), dr. Moritz (Meier) Beck (din 1873 pînă în 1921), dr. Jacob Isac Niemirower (din 1921 pînă în 1939), dr. Alexander Șafran, dr. M. A. Halevy (din 1940), dr. Moses Rosen (din 1948). Numeroase predici rostite cu prilejul unor evenimente, au fost editate de Templul coral și răspindite gratuit.

Și cantorii care s-au perindat (primi-cantori și cantori-secunzi), au fost, cei mai mulți, deosebit de apreciați. Iată-i în succesiune: Gerson Weiss, Josef Fried, Nathan Fuchs din Steinamanger, basul L. Pollak, Abraham Sukenik din Königsberg, Moritz Sonntag din Timișoara, Bernhard Wladowsky, Marcus Friedrich din Esseg, Iosif Keller, Schneer Ksiondowsky, S. M. Perlmann, Rafael Ruwinsky, Schächter, L. Morgenstern, A. Hoffmann, Ichil Feigenbaum, E. Roth, O. Kopfstick, A. Guttman. Gerson Weiss și Rafael Ruwinsky au rămas în amintirea enoriașilor, ca adevărate sărbători muzicale.

Una din principalele idei de modernizare a noului templu a fost de a se introduce cor (dovadă și numirea: Templul coral). Mici coruri se improvisaseră și pînă atunci la unele sinagogi din Capitală, de sărbători; dar un adevărat cor, „un cor impunător”, un cor permanent s-a putut asculta abia de la inaugurarea Templului din strada Sf. Vineri. De-a lungul anilor, corul a înfruntat cîte cca 10 persoane mature (solisti și cîte mai renumiți) și între 10—20 copii, elevi de la școlile evreiești.

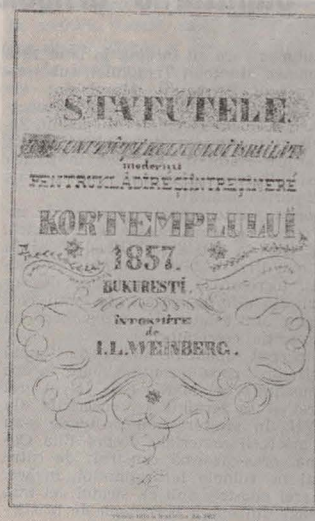
Printre conducătorii de cor s-au numărat o serie de cunoscuți muzicieni: profesorul J. Paschill, compozitorul A. Levy-Ivela, L. Löw, Aron Wecker, Heinrich Feigenbaum, Isac Bein de la Opera Română.

Pentru a imprima o ținută aleasă, articolul 4 din regulamentul interior, Ordinul din Templu, prevedea: „Proprie-

Istoria Templului coral (II)

NUME INSCRISE ÎN CARTEA DE AUR

tarii sau chiriașii jefurilor din cele patru rinduri din față sunt ținuti a se prezenta la serviciul divin în zilele de sărbători, în haine negre și pălării țilindre și

a menține talit-ul pe tot timpul rugăciunilor de șahrit și musav. Vizitatorii străini sunt dispensați de această regulă”.

UN CENTRU AL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

O activitate rodnică a desfășurat Templul coral în organizarea învățămîntului (religios dar și laic).

Ca să putem aprecia ce a însemnat hotărîrea comitetului de a-și asuma, de la începutul existenței templului, răspunderea învățămîntului amintim că în acel moment, singurele două școli primare evreiești, una de băieți și alta de fete, Jacob și Carolina Löbel, își închiseseră porțile. Cei avuți își puteau trimite copiii la școlile particulare; dar cei fără stare? Comitetul nu numai că re-puse în funcțiune vechile școli dar susținu și deschiderea unei noi școli, chiar în curtea templului, Fraternitatea-Zion, toate trei sub direcția rabinului dr. M. Beck. Susținu chiar înființarea altor școli, între care Gimnaziul evreiesc precum și școala de meserii Ciocanul. Tot Templul coral susținu, pe măsură ce luau ființă, prin daniile unor entuziaști și generosi, celelalte școli evreiești din București: Cultura, Moria, Reschith-Death, Instrucțiunea, Progresul culturii etc.

S-a îngrijit în mod deosebit de școlarizarea (înainte, destul de neglijată), a fetelor, sprijinind primul institut secundar evreiesc de fete, școala profesională Filip și Rașela Focșăneanu (completată apoi cu un gimnaziu), construind și întreținînd liceul de fete Elias și Aurelia Marcus.

Grija pentru instrucțiunea publică era numai o parte din activitatea Templului coral.

NU NUMAI HRANA SPIRITUALĂ

De vreme ce Templul cel nou își însușise rolul de ocrotitor al populației evreiești, era firesc să desfășoare o largă operă de asistență socială. Au luat naștere, din inițiativa sau cu sprijinul comitetului, din legatele făcute templului, cu destinație anume, o seamă de societăți prin care Templul coral își exercita această funcțiune, începînd cu Înfrățirea-Zion și Fraternitatea. Asemenea organisme au fost create de către diferiți conducători ai templului, fiecare cu scop precis: Maot-Hiim, pentru distribuirea gratuită de azime, Mehalke-Ejim și Salomon Hechter pentru distribuirea de lemne la săraci, Fraternitatea, pentru ajutorarea spitalei Caritas și a azilului de bătrîni Elisabethu, ospătăria Ghedale și Malca Breyer (unde luau masa de sărbători și mai ales de Pesah și soldații evrei din garnizoana București).

Numeroase legate (în numărul sau imobile producătoare de venituri) au fost testate templului, pentru ajutorarea la mărișii a fetelor fără mijloace. Fondurile Isaia și Fany Sabetay, Aron Goldenberg, David și Debora Gabriel, Haim și Haia Sara Lazarovici, Löbel și Sara Berkowitz, Isidor Feldstein, Marcus Littmann, Ernestina și Isidor Făreanu au

permis Templului coral să înzestreze (cunoaștem situația din primii săi 50 de ani) 528 de fete, la început cu cîteva 500 lei aur, apoi cu sume mai mari.

Comitetul templului a sprijinit în dese rânduri Primăria Capitalei, în opera acesteia de asistență socială; după cum a sprijinit sinistratii de pe urma unor incendii (Botoșani, Tg. Neamț, Hîrlău, Herța, Bacău etc.); sau (peste hotare) victimele pogromurilor tariste; sau emigranții din 1900 și 1902; sau cei care au pătimit în vremea răscălelor din 1907; sau refugiații în primul război mondial. În timpul celui război, Templul a pus la dispoziție școlile, pentru a fi amenajate în spitale, a subvenționat organizațiile românești Familia luptătorilor și Crucea Roșie.

PENTRU SPRIJINIREA CULTURII

Încă de la începuturile sale, Templul coral a organizat o serie de acțiuni, în afara serviciilor divine rituale: conferințe religioase, concerte publice de muzică vocală și instrumentală (primele au avut loc în 1905) deoarece cantorii templului se bucurau de renume. S-a înființat chiar o asociație de cultură muzicală, Orpheu, adăpostită și susținută de templu.

Templul coral a subvenționat numeroase gazete și reviste evreiești, a sprijinit publicarea unor lucrări de literatură și de știință iudaică, a tipărit și răspîndit predicile și conferințele rabinilor săi. A ajutat mai multe instituții cu rol în promovarea culturii, ca de pildă societatea Jacob Löbel care susținea „junimea studioasă israelită fără mijloace” și care stipendia anual, de la înființare (1867), 112 studenți, cu burse (printre beneficiari: matematicianul David Emmanuel,

eruditul în științe iudaice Salomon Schechter, Lazăr Șăineanu etc.).

Templul a ajutat numeroși studenți evrei, în București sau aflători la studii în străinătate; a subvenționat cantina de la Viena Mensa academica Iudaica unde luau masa studenții evrei din România; a ajutat substanțial și în mod regulat căminul studențesc Mina și Aron Schuller ca și Căminul studenților. A acordat o importantă subvenție Universității ebraice din Ierusalim, la întemeiere.

A îngrijit de biblioteca populară Saniel Marcus, după cum n-a neglijat nici educația fizică, sprijinind înființarea societății de gimnastică, scrimă și lectură Aurora, ca și organizația Macabi și asociația sportivă a copiilor din cor.

REPREZENTANȚA EVREILOR DIN ROMANIA

Treptat, templul preia sarcina de a satisface nevoile evreiești în cele trei mari domenii de activitate: cult, cultură și asistență socială. Era firesc ca acțiunea să se extindă și asupra celorlalte aspecte, a problemelor de interes general ce priveau populația evreiască. Comunitatea Templului coral a devenit astfel reprezentanța oficială a evreilor din Capitală și din țară, mai ales din 1901, cînd Ministerul Cultelor i-a autorizat denumirea de comunitate.

Fiind multă vreme singura instituție evreiască cu personalitate morală și juridică, celelalte așezăminte au intrat sub scutul ei. Școli, spitale, aziluri, societăți de ajutor reciproc, asociații culturale i-au încredințat fondurile și imobilele spre administrare. Nu numai cele din București (30 imobile) ci și multe din provincie (de ex. Bacău: școala Faibis Klein, Baia Mare, Baia Mică, Azilul de bătrîni, plus alte patru imobile); Spitalele israelite din Birlad, Botoșani, Roman; imobile din Huși, Oltenița etc. Autoritățile se adresau Templului coral nu numai în problemele religioase dar în chestiuni sociale ori culturale privind evreii, conducerea templului era invitată să-i reprezinte la manifestările importante.

Oricît se mîndreau comitetele templului cu acest rol, ele au depus stăruințe pentru reînființarea Comunităților evreilor din București. Căci era, totuși, ne-firesc ca un templu să aibă definitiv un asemenea rol. Abia în 1919 s-a realizat acest lucru, cu sprijinul direct al Templului coral: primii conducători ai Comunității evreilor au fost chiar conducătorii Templului (Adolf Stern, Ely Berkowitz, H. S. Breyer, Ascher Kandel) care au acordat apoi, multă vreme, un important sprijin financiar, pentru ca această Comunitate să-și desfășoare activitatea.

MARIUS MIRCU

ISTORIE

Editura Horvath din Roanne a publicat o istorie a comunității evreiești din localitate, una din cele mai tinere comunități din Franța. Studiul, căci este vorba de o teză universitară, este foarte documentat. Autoarea, Monique Levi, relevă trei perioade distincte în viața comunității roaneze. Prima cuprinde gruparea în oraș, în perioada primului război mondial, a citorva familii originare din răsăritul Europei. A doua, primirea în sinul comunității — în timpul ocupației și a regimului de la Vichy — a unui nou grup de refugiați. A treia, instalarea unor familii din fostele colonii franceze. Comunitatea din Roanne desfășoară o activitate de cult, cultură și asistență socială la care participă aproape întreaga colectivitate.

Precizările lui Simon Wiesenthal

Simon Wiesenthal este o personalitate bine cunoscută. Supraviețuitor al lagărelor naziste ale morții în care a fost asasinat întreaga sa familie, el și-a consacrat viața descoperirii organizatorilor masacrelor în masă și aducerii lor în fața justiției. Au fost cercuri care s-au arătat contrarietate de activitatea sa. La trecerea a mai bine de trei decenii de la terminarea războiului, se întreabă aceste cercuri, acțiunea lui Wiesenthal și-ar mai avea justificare? De curind, vorbind la Milano, Simon Wiesenthal a ținut să precizeze de ce socotește necesară continuarea demascărilor căldorilor naționaliști și căderea în continuare a acelor care, sub o formă sau alta, au reușit să se sustragă de la răspunderea pentru crimele făcute.

În acești ani, explică Wiesenthal, s-a ridicat o nouă generație. Ce știe ea despre cele ce s-au petrecut în anii teribili ai lagărelor de concentrare? Ea ar putea fi înșelată de propaganda care susține că, în fapt, lucrurile n-au fost chiar așa de îngrozitoare, că relatările despre lagărele morții ar fi exagerate. Eu, subliniază Wiesenthal, nu m-am preocupat să scot la iveală crime de război, ci crimele naționaliștilor. Este o deosebire. Naționaliștii au început operația criminală de exterminare a populației civile lipsită de apărare cu mult înainte. Pe fundalul înșelător al războiului, ei au ridicat această operație la proporții pe care nimeni n-ar fi îndrăznit să și le imagineze. La terminarea războiului, căpeteniile naziste s-au răspândit care încotro. Din 1948 până în 1960, cel puțin 10.000 de responsabili de masacre în masă s-au strecurat în diferite țări, ascunzându-și identitatea. Alții n-au făcut nici măcar asta. Peste 6.000 mai trăiesc și unii s-au infiltrat chiar în organizații care pot afecta educarea tinerii generații.

Până la naști, continuă Wiesenthal, între victimă și asasin exista un raport direct. În perioada naștilor, mii și mii de oameni au fost trimiși la moarte printr-un simplu ordin telefonic, un decret sau o dispoziție telegrafică. Dreptul însuși este neputincios în cazul acelor care au dat ordinele respective. Se poate oare prescrie unui individ 2.000 de ani de detenție pentru 2.000 de asasinate? Nu. Și totuși cît de puțin ar fi: un an pentru o viață omenească! Numai în lagărul de la Auschwitz au fost asasinate peste 1.700.000 de evrei. Ororile de la Auschwitz au durat patru ani. O eternitate. Circa 6.000 de SS-iști s-au succedat în această perioadă la posturile de comandă ale sinistrului lagăr al morții. Numai 900 au fost identificați și doar despre 500 există date mai amănunțite. Pentru 6 milioane de asasinați în lagăre numai câteva sute de condamnări!

În 1946, la procesul de la Nürnberg și mai târziu s-a încercat să se ascundă întreaga grozăvie petrecută în lagărele morții și cînd totuși aceasta a fost dată în vileag s-a încercat minimalizarea celor întâmplate. Trebuie să evităm, spune Wiesenthal, ca generația ce se ridică să uite cele ce s-au petrecut, pentru ca ea să nu fie o generație luată pe nepregătite.

tite, așa cum a fost a noastră. „Ești satisfăcut, Simon Wiesenthal, cînd un criminal nazist este condamnat?” — I-a întrebat odată un ziarist la Chicago. „Satisfacția mea intimă, personală, nu este importantă — a răspuns el. Ceea ce interesează este să se facă dreptate”.

Și pentru ca să se facă dreptate Simon Wiesenthal socotește că trebuie să-și continue activitatea.

Judecățile lui rabi Levi Ișhac, țadicul din Bardicev, pot fi asemuite cu cele ale regelui Șlomo — spuneau contemporanii săi, robind cu evlavie numele urmașului lui Bal-Sem. Rabi Levi Ișhac era cu atât mai respectat cu cît se stia că dragostea sa pentru cei umili, străduindu-se să de-a-i ajută erau fără margini.

Iată una din multe întâmplări care ilustrează înțelepciunea țadicului, adîncul său sentiment de dreptate.

În Bardicev locuia un om sărac, avînd o casă plină de copii. Impovărat de nevoi și neavînd vreo posibilitate de a o scoate la capăt în orașul de baștină, a hotărît să-și încerce norocul aiurea și a plecat în lume. Se pare că, de astă dată, norocul i-a suris. După o vreme, soția sa a primit o sumă de bani destul de frumusețe; trimiterile au continuat ani de-a rîndul și mizeria a fost alungată din casă. La un moment dat, trimiterile au încetat și nici o altă veste nu s-a mai primit de la el.

Într-un tîrziu, un frate al său a primit o scrisoare care avea următorul text:

„Cînd vei primi scrisoarea eu nu voi mai fi printre cei vii. Am suferit un accident și nu mai am nici o scăpare. Acum, în ultimele ore ale vieții, îți scriu ție, iubite frate, cu rugămintea de a spune kadiș după mine pentru că, după cum știi, printre copiii mei nu se află nici un băiat.

Odată cu scrisoarea îți vor parveni zece mii de guldeni. Este ceea ce am putut agonisi în anii grei de trudă. Din această sumă te rog să dai soției mele cît vrei tu, restul să-ți oprești ție.

Și acum, roagă-te pentru sufletul nenorocitului tău frate, pe care n-ai să-l mai vezi niciodată”.

Fratele răposatului s-a prezentat la cumnată-sa, i-a arătat scrisoarea și, intrucît acolo se specifica să-i dea văduvei „cît vrea el”, i-a dat o mie din cei zece mii de guldeni pe care-i primise, restul — conform prescripției — și i-a oprit el. Așa cum era de prevăzut, s-a iscat o

Proiectînd o lumină personală asupra profesorului Ivela, rețrăiesc anii copilăriei și ai adolescenței.

Într-adevăr, am prețuit, iubit și admirat pe artiștii care și-au înscris numele în istoria muzicii. Pe cînd eram elev, în clasele primare, visam să-l supralicitez

Din folclorul hasidic

MOȘTENIREA

ceartă. Văduva susținea că a fost nedreptățită, că soțul ei nu putea să lase pentru ea și copii doar a zecea parte din suma agonisită. „Doar pentru a ne crea nouă o soartă mai bună a plecat el în lume”, spunea ea, pe bună dreptate. Scrisoarea nu poate fi decît un fals. Dimpotrivă, fratele susținea că scrisoarea este autentică și că el n-a făcut decît să execute ultima dorință a răposatului.

Carta luînd proporții, cazul a fost supus țadicului lui Bardicev. După ce a citit cu atenție, de două ori, scrisoarea, după ce a verificat scrisul, rabi Levi Ișhac a cerut ca mai întîi banii să fie depuși în fața sa, drept dovadă că imprincipiații vor urma hotărîrea pe care o va lua. Condiția fiind îndeplinită, țadicul zise:

— Evident, scrisoarea este autentică și conținutul ei este limpede. Scrie „să-ți dai soției mele cît vrei tu”. Adică, tu ai vrut nouă mii de guldeni, suma aceasta se cuvine deci văduvei și copiilor. „Restul să-ți oprești ție”, sîd scris mai departe; prin urmare, ceea ce a rămas — o mie de guldeni — este al tău — încheie țadicul făcînd împărțea.

„De unde se vede că cei din Bardicev nu exagerau cînd asemuiau înțelepciunea țadicului cu cea a regelui Șlomo.

Săpăturile arheologice din Ierusalim

(Urmare din pag V-a)

Prof. Mazar afirmă că săpăturile arheologice înfățișează pe Herodes ca pe un talentat executant al mărețelor construcții, atît în ce privește împodobirea capitalei Ierusalim, cît și a țării întregi. Activitatea sa a fost continuată de Archelaus, Agripa I, Agripa II și chiar în timpul comandantilor romani.

Despre răscoală din anii 132—135 aflăm grație unei monede pe care este incrustat numele lui Bar-Kochba. O inscripție pe o piatră, descoperită de către arheologi, se referă la epoca de după căderea celui de-al doilea Templu. Inscriptia, în latină, pomeneste de împărații Vespasian și Titus, de asemenea se pare că e vorba și despre comandantul legiunii a 10-a al cărui nume, probabil, a fost șters intenționat. În timpul lor a fost cucerită Masada.

Numeroase vestigii din epoca Elia Capitolina arată că Adrian a dat ordin să fie arse Ierusalim, ca să nu rămînă nici urmă din el. Mazar arată că a fost o acțiune simbolică, pe un teren simbolic. În realitate Ierusalimul nu a fost distrus. Cercetările dovedesc că romanii au ridicat clădiri și instalații pentru canale folosind pietrele rostogolite de pe zidurile muntelui Templului.

Pe olandele descoperite sînt imprimate diferite stampile ale legiunilor romane. S-au descoperit și cuptoare pentru copt pine, cu stampila legiunii. Caracteristica orașului Ierusalim de atunci este cea a unei tabere romane temporare.

Epocii lui Iulian, ucis în 363, îi aparține și inscripția în ebraică găsită în stratul de cărămizi din zidul din apus. Este vorba de un citat din Iesaiahu cap. 66 versetul 14 în care e amintită profeția izbăvirii naționale.

Concluzia lui Mazar este că aceste inscripții au fost săpate într-un loc vizibil pe zid într-o epocă cînd li s-a dat evreilor posibilitatea de a-și reclădi Templul și deci li se părea că izbăvirea într-adevăr se apropia.

Din epoca bizantină s-au păstrat multe clădiri aproape intacte, printre ele case cu 2 etaje, tencuite cu ferestre și arcuiri, podele de piatră și de mozaic, arhitectură de mozaic și marmură pe care, în limba greacă, au fost săpate numele meseriașilor.

IVELA

pe Șaliapin, iar mai tîrziu, la maturitate, m-am bucurat de prietenia unui George Enescu precum și a iluștrilor ași ai Operei Române, George Florescu, Mihăilescu-Toscani, Edgar Istrati, Nicolae Secăreanu, Dinu Bădescu și a altora.

Cînd, în clasa a doua gimnazială, pe care o frecventam, am dat pentru întîia dată ochii cu maestrul Ivela, toate aspirațiile mele s-au prăbușit: pe cît de fierbinte iubeam muzica, îndeosebi cea vocală, pe atît eram lipsit de voce. Dar nu știu cum s-a întîmplat că Ivela, fără să cunoască pasiunea mea pentru muzică și planurile mele de viitor, m-a înțeles imediat. A cerut să ies din bancă, să mă apropiez de el și, trecîndu-și mina pe capul meu, m-a întrebat dacă-mi place muzica. Nici n-a așteptat răspunsul. Tot el s-a exprimat, cu o convingere care m-a uluit, că simte în mine un pasionat iubitor al muzicii. Nu prea am voce, sau n-am cîine știe ce voce, dar să învîț, totuși, și îmi va găsi el un rost în corul școlar.

Așa a fost.

Am renunțat, bineînțeles, să-l eclipsiez pe Șaliapin, dar m-am apropiat sufletește de Ivela și, de bine, de rău, cîntam și eu.

Odată m-a întrebat dacă e adevărat că scriu poezii — și de cînd.

Toată școala cunoștea versurile mele. I-am răspuns că scriu de la vîrsta de opt ani. Mi-a cerut să-mi citească cîte ceva. Deobicei evitam să mă arăt profesorilor în ipostaza de poet. Nu-mi dau seama de ce, am răspuns imediat rugămintii lui Ivela și, în pofida unei timidități temperamentale, i-am recitat un poem închinat defunctei mele marțe.

Țin minte că, după ce am terminat, profesorul, fără a rosti un cuvînt, mi-a strîns mina. Atît. Strîngerea asta de mină era, însă, mai elocventă decît orice fel de elogi.

Profesorul Ivela, în contactul pe care îl avea cu noi, elevii, nu se dovedea numai un dascăl conștiincios și competent. Nu se mîrginea numai să ne învețe a cînta. Ivela știa să ne deschidă larg ferestrele spre lumea muzicii, să facă din noi viitori cunosători și admiratori ai acestei arte care, zice-se, imblînzește și fiarele.

Suneam că m-am apropiat de marii noștri muzicieni, am îndrăgit Opera și pe cîntăreții ei.

Ceea ce trăia în mine *instinctiv*, Ivela a înțeles repede, pot spune: din capul locului. El a contribuit efectiv la pregătirea copilului pentru încercarea viitoarelor supreme satisfacții pe care le oferă, cu atîta generozitate, muzica.

Profesorul nostru nu s-a putut bucura de privilegiul mediului exterior: era orb. S-a bucurat, însă, copios, de lumina, mai bogată, mai strălucitoare, mai puternică pe care și-o realiza el însuși. Cu ochii sufletului vede-a admirabil — era lumea lui — mai bogată decît cealaltă.

Era un admirativ.

Țin minte că într-o zi, înainte de începerea lecției, ne-a spus că a ascultat o pledoarie rostită de Delavrancea. Era copleșit — acesta e cuvîntul care exprima starea sa de spirit — copleșit de patosul, de geniu ilustru al orator. Două ceasuri, ne-a spus, a stat în picioare ascultîndu-l, fermecat de magia verbului lui Delavrancea — și ar fi stat douăzeci.

Poate că atunci, la vîrsta noastră fragedă să nu fi avut comprehensiunea emoției dascălului nostru. Mai tîrziu, însă, am înregistrat și această latură a firii sale: capacitatea de a admira. Și numai autenticii artiști sînt înzestrați cu această însușire de o mare noblete spirituală.

A fost de o sensibilitate deosebită — artist și om — realizînd o armonie perfectă.

De cîteva ori l-am condus acasă. Dacă aspectele variate ale străzii îi erau străine, — în schimb urechea sa vedea mai bine decît cu ochii tot ce se petrecea în jurul...

O legendă talmudică susține că lumea există numai datorită prezenței în sinul ei a 36 de drepți. Aceștia pot aparține celor mai diferite profesii și îndeletniciri: pot fi medici sau funcționari, ingineri sau lucrători, arhitecți sau plugari, poeți sau muzicieni. Și nici nu știu cît de puritate interioară și grație acesteia trăim noi, cu toții.

Cred că Ivela a fost unul din acești drepți.

I. PELTZ

GLOSAR IUDAIC

RAV

Învățător al Torei lui Israel.

Titlul Rav (în sensul de mare, deplin cunoscător al Torei) apare pentru prima oară, ca semn de mare prețuire, în perioada celui de-al doilea templu. Începînd din secolul XIII și mai departe, devine titlul obișnuit purtat de conducătorul spiritual al obștei evreiești.

RABI

Denumirea pe care hasidimii o acordă conducătorului lor spiritual (Domnul, învățătorul și mai marele nostru).

Titlu de onoare purtat de *tanaimi*, înțelepții Mișnei și de primii talmudiști din Israel.

Denumire atribuită lui Iehuda Hanasi, redactorul Mișnei (parte a talmudului).

RABANUT

Instituția care se ocupă de toate problemele vieții religioase evreiești. În fruntea ei se află rabinul (Rav) comunității.

RUAH HAKODEȘ

(Literal: spiritul sfînt)

Denumire pentru spiritul profetic, vizionar. Inspirație divină.

RIBONO ȘEL OLAM

Stăpîn al lumii, una din denumirile lui Dumnezeu.

SIMHA RAZ

Citiți în pagina 12 textul în limba ebraică.

stiri

CULEGERE

„Rabini înțelepți și snoreri amăriți“ — așa se intitulează o culegere de zicale, vorbe de spirit și anecdote apărută în editura „Volk und Welt“ din capitala R. D. Germane. Cele mai multe din piesele prezentate de Iutta Iankes, autoarea culegerii, sint traduse din idiș. Umorul evreiesc are — se știe — o tentă amară, dar ceea ce a vrut să demonstreze autoarea este că el aduce totuși zîmbetul pe buze. Cele 220 de pagini cuprind multe vorbe de spirit culese în cele mai sumbre circumstanțe, în lagărele de concentrare, demonstrând totodată vitalitatea și tăria de caracter a omului din popor.

YWO

Institutul de științe iudaice din New York — YWO — are un nou președinte în persoana d-lui Morris Laub. El făcea parte, încă din 1968 din Comitetul executiv al Institutului. D-sa are o îndelungată experiență în activități publice. Timp de 30 de ani a activat la „American Jewish Committee“, iar în ultimii ani a deținut și funcția de director al Consiliului mondial al sinagogilor.

RESTAURARE

Autoritățile poloneze au dat incuviințarea restaurării și păstrării a citorva sute de cimitire evreiești de pe întinsul Poloniei. Rabinul Herz Frankel, secretarul unui comitet rabinic pentru conservarea cimitirelor, care grupează reprezentanți a numeroase organizații ortodoxe rabinice și hasidice din Statele Unite și Canada, a declarat că acest comitet a fost invitat să colaboreze la acțiunea de restaurare a cimitirelor.

IDIȘ

Din statistici publicate recent rezultă că aproximativ 4 milioane evrei, aproape 30 la sută din totalul populației evreiești de pe glob, vorbesc limba idiș. În lume apar 40 de publicații în această limbă. 40 de trupe de teatru dau spectacole, în diferite țări în idiș.

ANIVERSARE

Dr. Hillel Medalié, rabin al sinagogii „Somrei Hadas“ și Șef rabin al comunității din Anvers, a fost recent sârbătorit cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani. Născut la Vitebsk, rabinul Medalié se trage dintr-o veche familie rabinică, numărând prin-

CURS

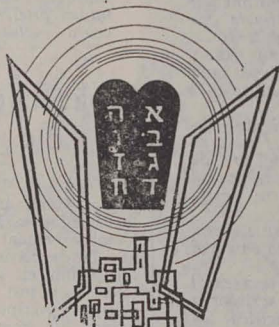
În cadrul învățămîntului istoriei religiilor de la Facultatea de litere a Universității din Geneva, se va ține în semestrul de iarnă un curs intitulat: „Joseph Flavius și marile curente iudaice din epoca sa (fariseii, saduceii, esenienii)“. Cursul va fi predat de d-na Esther Starobinski-Şafran.

AMINTIRE

Editura newyorkeză Mac Millan a publicat cartea lui Robert Schwartz „Noaptea neagră“. Volumul se referă la un episod tragic din viața evreilor din Italia. Este vorba de noaptea de 16 noiembrie 1943 cînd, din ordinul adjutantului lui Eichmann pentru Italia a început deportarea evreilor. În noaptea respectivă, numai la Roma au fost ridicate 1259 persoane — femei, bărbați și copii — și transportate la Auschwitz. Nici una din aceste persoane nu s-a mai reintors.

COMUNITĂȚI

Dl. K. Rathner, directorul lui „United Jewish Education Board“ din Melbourne a întreprins, în numele Federației comunităților australiene, o călătorie de infor-

mare privind preocupările religioase, culturale și sociale ale comunităților dispersate în Extremul Orient. Au fost vizitate, în cadrul acestui turneu, comunitățile din Manila, Bangkok, Taipei, și Singapore.

ERUDIT

La Anvers a încetat din viață la vârsta de 94 de ani, eruditul rabi Ițkl, tadicul din Przeworsk, descendent în linie directă a lui Elimeleh. Rabi Ițkl conducea la Anvers o veritabilă curte rabinică. Era cunoscut și apreciat în cercurile culturale iudaice din lumea întreagă. La ceremonia de înmormantare au participat cîteva mii de hasidimi ai eruditului. Mai multe sute au venit, cu trei nave din Marea Britanie. De asemenea au sosit, cu un avion special, adepți ai rabinului din Statele Unite.

PRECIZARE

„Israelitische Wochenblatt für die Schweiz“ a publicat, cu subtitlul „Legende de Iom Kipur“, o schiță intitulată

„Un kadiș praghez“. Deoarece nu se specifica numele autorului, un cititor a ținut să aducă o precizare interesantă din punct de vedere bibliografic. Schița respectivă ar face parte, conform precizării, din culegerea de legende populare, povestiri, mituri, cronici, proverbe, grupate sub titlul *Sipurim*, lucrare în 5 volume, apărută în trei ediții, ultima în editura pragheză Wolf Pascheles, în 1858. Legenda publicată de revista elvețiană ar aparține lui Solomon Kohn, la timpul său (a trăit între anii 1825—1904) unul din cei mai citiți romancieri evrei din Praga. A fost autorul volumului „Gabriel“, publicat mai întîi în limba cehă și apoi în limba germană în 6 ediții și în mii de exemplare. Romanul se inspiră din viața ghetoului praghez.

EBRAICA

Institutul de cunoștințe ebraice din Paris a inițiat cursuri prin corespondență și cu ajutorul discurilor. Cei care vor să cunoască atît ebraica modernă cît și literatura biblică, țin legătura cu institutul prin intermediul unei publicații periodice, ca și prin corespondență. Ei primesc temele și discurile solicitate și trimit periodic lucrările spre verificare. Urmează, la un interval, o „săptămînă de ebraică intensivă“ cu care prilej se trec în revistă cunoștințele căpătate.

DECES

Fondatorul și președintele Facultății de arta marionetelor, de pe lîngă Academia de arte din Praga, dr. Eric Kolar, a încetat din viață la vîrsta de 70 de ani. După cel de-al doilea război mondial, dr. Kolar a publicat o broșură intitulată: „Pentru ultima oară: ce știți despre evrei?“ El a demascat aserțiunile propagandei goebel-siene. Dr. Kolar a scris, de asemenea, o carte inspirată din perioada deportării la Teresienstadt, carte după care s-a turnat filmul „Drumul îndepărtat“.

CONTACTE

Dr. F. J. Roth, directorul Institutului de probleme iudaice și dr. Natan Lerner, director în Congresul Mondial Evreiesc, au luat parte la cea de-a 57-a Conferință a Asociației de drept internațional desfășurată la Madrid. Cu acest prilej au stabilit contacte cu autoritățile spaniole care le-au făcut o primire prietenească. Dr. Roth a făcut apoi o vizită în Portugalia, unde — însoțit de reprezentanți ai comunității evreiești locale — a luat de asemenea contact cu autoritățile de stat.

STATUIE

La Honved, în Ungaria, a fost inaugurată o statuie a lui Moritz Fischer, creatorul

portelanului modern. La ceremonie au asistat reprezentanți ai autorităților și ai colectivității evreiești. Statuia a fost ridicată cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la crearea de către Fischer a portelanului modern.

EXPOZIȚIE

Sute de mii de persoane au vizitat expoziția de fotografii și diapositive privind istoria celor 40 de ani de existență a Congresului Mondial Evreiesc, deschisă la Tel Aviv. Au fost expuse și o serie de publicații ale C.M.E. și ale Institutului de probleme iudaice printre care unele arătînd activitatea organizației în perioada celui de-al II-lea război mondial. O serie de expozite ilustrează preocupările actuale ale C.M.E.

ȘCOALA

Liceul „Anne Frank“ al comunității evreiești din Budapesta și-a deschis porțile. La reuniunea festivă a participat și Gyorgy Acel, ministru adjunct, fost, în urmă cu 40 de ani elev al liceului din Budapesta care poartă în prezent numele Annei Frank. Pe vremea aceea liceul număra mai mult de 1 000 de elevi. Acum sînt, în total, 32 de elevi.

CONGRES

La San Jose, în Costa Rica, s-a desfășurat cel de al 8-lea Congres al Federației comunităților evreiești din America centrală și din Panama. Dl. Marc Turkov, secretar general al Congresului evreiesc latino-american a făcut un expozez privind situația actuală a comunităților din regiune. D-na Amalia Meltzer a fost aleasă în calitate de președintă a FEDECO (d-na Meltzer a reprezentat Congresul Mondial Evreiesc la cea de-a 18-a reuniune interamericană a femeii de la Miami).

FESTIVAL

Cel de-al 18-lea Festival de muzică hasidică s-a desfășurat recent în Israel. Au fost prezentate 13 noi cîntece. Cele mai cunoscute sînt melodii pe texte din Tanah, din Psalmi sau din rugăciunile zilnice. După terminarea festivalului, grupul de interpreți a fost invitat să dea concerte în diferite țări.

NUMIRE

La sinagoga de pe Kristallgaden din Copenhaga a avut loc ceremonia de instalare ca șef spiritual a rabinului Bent Laxner. Cu acest prilej a dat și primul concert corul cursanților școlii evreiești din oraș.

Rabi Lexner, în vîrstă de 30 de ani, s-a reintors la Copenhaga după studii rabinice superioare la Ierusalim. El va funcționa ca adjunct al rabinului șef al Danemarcei.

אין דער יידישער וועלט

איז נאך נישט גענוג באקאנט. אויז למשל, ווייט אן פראפעסאר וואגא, אז אין א האנטבוך פאר געשיכטע פון גאלא מען דער זון פונעם שרייבער סטאם מאן, רעדנדיק וועגן דער גע- שיכטע פון דייטשלאנד זינט יאר 1918, ווערט דערמאנט אין איין איינציקער פראזע אז, "דער גענאסיד קעגן די יידן וועט לאזן אן אייביקן שאטן אויף דער מענטשהייט און אויף דער געשיכטע". דאס איז אלץ, הגם די גאנצע פאך נעמט ארום 300 זייטן.

א געשיכטע וועגן עלזאסער יידן

די פירטליכער שרייבט, "סעסאן דע אלסאן" האט געווינדעט א ספעציעלן נומער דער גע- שיכטע פון די יידן פון דער דאזיקער געגנט. אונטער דער אנפירונג און אוניווערסיטעטס- פראפעסאר אנדריי נעהער האט דער רעדאקציע- קאלעקטיוו פארגעשטעלט, ווי סע האט זיך אויסגעדריקט א קאמפאניאטאר, אן אבהינדק- קולטור און געזעלשאפטלעכן סך-הכל, די טרא- דעציעס, מנהגים, די שפראך, די געשיכטע פון דאזיקע קינדן ווערן געברענגט מיט קאמפ- טענץ און אבעקטיוויטעט.

בית-מדרש למורים

אין דאזיקן הארבסט האט זיך געעפנט אין טאראנטא, אין ראם פון דער ישיבה עץ-חיים אן אפטייל אונטערן טיטל, "בית מדרש למורים", וואס האט די אויפגאבע צוגוריינטן, אין קורסן וואס געווערן 3-4 יאר, קוואליפיצירטע קאדערן פאר ישיבה אנפירער. דער פארגאם אנהאלט לעקציעס און תנן, במא, הלכה, יידישע געשיכטע, עברית א"א. די תלמידים וועלן אויך לערנען פסיכאלאגיע און פעדאגאגיע מיט פראפעסארן פון דעם אוניווערסיטעט פון לאסאן. במשך די קורסן וועלן די תלמידים אפגעבן אויך פראקטישע פארבעס, זייענדיק פארבעטן צו האלטן פאר- טראגן אין פארשידענע תלמוד-תורה'ס און ישיבות.

א פעסטיוואל פון חסידישער מוזיק

אין חודש אקטאבער איז פארגעקומען אין ישראל דער 18טער פעסטיוואל פון חסידישער מוזיק. קאמפאניאטאר און איינציקער פארשטעלן פון דער לענדער האבן זיך באטייליקט אין דאזיקן פעסטיוואל.

אן אלט-נייער מעסאזש צו פרעזידענט

פאָרד

זעקס רבנים, פארטרעטער פון קהילות וואס זענען געגרינדעט געווארן פאר דער אומגעפער- גקייט פון די פאראייניקטע שטאטן, האבן אי- בערגעגעבן פארן פרעזידענט פארד — אין ראם פון א ספעציעלן לכבוד דער צווייטע-דער-טע- ריקער קאמפאניאטאר פון די פאראייניקטע שטאטן — א מעסאזש פון א באגרייבונג, וואס איז פאקטיש א קאפיע פון דער באגרייבונג, וואס וואס די דאזיקע קהילות האבן איבערגעגעבן זייערע צייטן פארן ערשטן אנהערקאנישן פרעזי- דענט, וואס וואס וואס וואס, ווען מע האט אים אויסגעוויילט. די דאזיקע קאנגרעגאציעס האבן איצט סעקציעס אין ניו-יארק, ניו-פארק, ראדע- אייסלאנד, סאוווא, דזשארדזשיא, סודאקא-ליבע, רייסכונד און ווירדזשיניע.

זיצונג פון לייטונגס-קאמיטעט

(סוף פון זייט 10)

פון, רעוויסטא קולטורלי מוזאיק, ד"ר שמעון קויפמאן, פרעזידענט פון דער יאסער קהילה אינזש. מארק בלומענפעלד, ראשון פון דער פערעראציע, שפ פון אן אפטייל, ד"ר ניקאלאע קערטס, פרעזידענט פון דער קהילה פון קלוזש, נאפאקא; אברהם אייזענמאן, פרעזידענט פון דער קהילה פון באקו; סאמי לעבאוויטש, פרע- זידענט פון דער קהילה פון בראשאוו; ישראל מאסקאוויטש, שוים פון דער קהילה פון בא- שאן; היים לעבאוויטש, פרעזידענט פון דער קהילה פון בראשילא; פינקל מעניקאוויטש, הויפט בוכהאלטער פון דער פערעראציע, ד"ר ארטור מאירסאן, שפ פון בוקארעשטער מעדינישן אפטייל; הערמאן אקאבסאן, בוקארעשט. די דעבאטן און די ארבעטן פון דער ייצונג זענען פארגעקומען אין א קאנסטרוקטיווער שפערשער אטמאספערע.

א נייע ארכעאלאגישע אנטדעקונג

א נייע ארכעאלאגישע אנטדעקונג איז פאר- צייכנט געווארן פון די פאזשער וואס מאכן אויסגראבונגען נעבן פתח-תקוה. סע האבן זיך געפונען פראגמענטן פון טעוועלעך, וואס אנט- האלטן 5 שורות, אויף וועלכע סע זענען אויס- געקריצט 80 העברעאישע אותיות. לויט דער מיינונג פון עקספערטן שטאמען זיי פון צוועל- פטן יארהונדערט פאר דער נייער צייטערלעכ- נונג, דאס הייסט אז דאס זענען אנטדעקונגען פון לכה-הפחות איין יארהונדערט עלטער ווי דער בארימטער לוח פון גזר, וואס מע האט געמיינט אז עס איז די עלטסטע העברעאישע שריפט.

די דאזיקע אויסגראבונגען זענען געמאכט געווארן פון א גרופע ארכעאלאגן פון דעם ארכע- אלאגישן פאקולטעט פון תל-אביבער אוניווער- סיטעט, אין צוזאמען ארבעטן מיט היסטארישן אויסגעדריקט פונעם אוניווערסיטעט בראייל. היסטאריקער זענען ביי דער מיינונג אז דאס ארשטאמט זאל זיין, "און העור", א פעסטונג וואס ווערט דערמאנט אין ספר שמואל קאפיטל ד'. די פראגמענטן ווערן איצט אויסגעקארט, כדי זיי צונויכטעלעך, א"מ זאל אפגען אבער- ליינענע און רעקאנסטרוירן דעם טעקסט.

יידישע שולן אין ארגענטינע

די צאל תלמידים, וועלכע האבן באוויסט די יידישע שולן פון ארגענטינע זענען געווען אין פאריזן שול-יאָר 43,000. עס איז כדאי צו בא- מערן אז די יידישע קהילה פון ארגענטינע ציילט בערך העכער 500,000 יידן, זייענדיק איין פון 5טן ארט אין דער וועלט.

פאראייניקן אלע רעליגיעזע

אָרגאניזאציעס פון אמעריקע

הרב משה שערער, פרעזידענט פון אגודת ישראל פון די פאראייניקטע שטאטן האט גענומען די איניציאטיוו צו ארגאניזירן א פאראימע- קאניע רעליגיעזע ארגאניזאציע. ביי דער ער- שטער פאראמלינג מיט די אנפירער פון פאר- שידענע סעקציעס פון די לאטיין-אמעריקאישע שטאטן האבן זיך פעסטגעשטעלט די צילן פון דער דאזיקער פאראייניקונג. לויט הרב משה שערער זאל דאס זיין א צוזאמענארבעט אויפן געביט פון רעליגיעזע ישרן די קהילות פון ביידע אמעריקעס.

רעסטאורירט די שיל פון סאָפיע

די שיל פון סאָפיע (בולגאריע) — איינע פון די גרעסטע פון אייראפע — ווערט רע- סטאורירט. זי איז געווען געווארן צווישן די יארן 1903—1909, אין מורישן סטיל, באצירט מיט א מוזאיק אייגענערייט אין איון. די שיל האט 1100 זיפאלעצער. די קאנדעלאבארען וועגן 25 טאן און זענען יקר-המציאות.

א קאטעדרע פאר שוואה-לימודים

אויפן אוניווערסיטעט פון חיפה האט זיך גע- גרינדעט א קאטעדרע פאר שוואה-לימודים. פראפעסאר בעלז וואגא, וועלכער פירט אן מיט דער דאזיקער קאטעדרע איז ביי דער מיינונג אז דער גענאסיד פון דער צווייטער וועלט מלחמה קעגן די זעקס מיליאן יידישע נפשות

איז די דעבאטן האבן זיך באטייליקט די ה"ל: דניאל סענאל, פרעזידענט פון דער בוקא- רעשטער יידישער קהילה; הרב יצחק מאיר מאירלוס שליט"א; הרב ד"ר דרענט ניימאן — טי- מישרע; וויקטאר רוס, ערשטער רעדאקטאר

חיים גראדע

א נאקעט יינגל

באשעפער פון דער וועלט אין אלע אירע פארעמס! א נאקעט יינגל טראגט א קינד אויף זיינע ארעמס, ער טראגט זיין שוועסטערל ווייל זי איז די מינינע, ער טראגט זיין שוועסטערל פון אויפן איין שרעלינגע.

און שטענדיק גייט דאס יינגל איבער מיר אין הימל אויף פעלדער איין אין אויגעשטערנטן געוילמל, אין היץ אין בראנדיקן פון וואס-געלייטע הייכן, און בלייבט נישט שטיין און וויל אין ערגעץ נישט דערגרייכן.

און סע האלט דאס מיידעלע זיין האלדו ארומגעקלאמערט, ווי ביי דעם טויט-מארש צום געהיימען לעצטן קאמער. באשעפער פון די ווייטע הימלישע געצעלטן, פון אונדזער שלעכטער וועלט און דיינע גוטע וועלטן!

די ציטענדיקע שלאנג וואס דרייט זיך אין א ביגל, זעט אנדערש אויס ווי דיינע זינגענדיקע פיגל, פארבייטן וועט נישט קיינער זייערע געשטאלטן. דער מענטש האט אבער אין זיין אויסזען זיך באהאלטן.

סע האט אויך דער תליון ווייטע פינגער ווי זיין קרבן, און שטארבט דער תליון — איז ער איין מאל בלויז געשטארבן. און נאך דאס יינגל גיט און גייט, און סע טראגט דער גייער זיין שוועסטערל, ווי סע טראגט די נויעה-קארב דער וויער.

אזכרה פון די קדושים פונעם פאשיסטישן פאָגראָם פון 1941

דאס לאנד אין א פאריזשענדיקער מלחמה, אין וועלכער סע זענען געפאלן די בלומען פונעם פאלק. דער הייליקער זכר פון אונדזערע קדושים — האט אנגעוויזן דער רב הראשי שליט"א — רענט אונדז אן צו האלטן וואך דאס ליכט פון דער אמונה, אונדזער טראדיציע און מוסדות, מיר זאלן ווייטער זיין גוטע יידן און גלייכצייטיק ווירדיקע און לאזאלע בירגער פון סאציאליסטי- שן רומעניע, וואס האט געמאכט א סוף אויף תמידיש וועלכע פארעם פון דיסקרימינאציע, פאריזשענדיק גלייכע רעכטן און פרייהייטן פאר אלע בירגער, אן אונטערשיד פון נאציא- נאליטעט, ראטע אדער אמונה.

דער רב הראשי שליט"א האט מזכיר געווען די נעמען פון די 120 קדושים, דערנאך האט ער אומגענומען נישט אלע אנהענגענדיקע געזאגט קדיש.

דעם 13טן יאנואר, אין דאָר פרי, איז מען ארויסגעגאנגען צום בית-עלמין פון דושרוד- שול-גאס, וואו סע געפינען זיך די קברים פונעם רוב קרבנות פונעם פאָגראָם. עס איז געמאכט געווארן אן אזכרה, אל מלא רחמים און קדיש. סע זענען געווען אנהענגענדיק דער רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א; הרב יצחק מאיר מאירלוס שליט"א; די לייטונג פון דער פערעראציע און פון דער בוקארעשטער יידישער קהילה, קרובים פון די קרבנות א"א.

ביים קבר פון מארטין בעלש ע"ה

עס איז איצט געווארן א יאר זינט עס איז געשטארבן מארטין בעלש. אן אנגעזע- נער אינטעלעקטואל, וועלכער איז געווען מער גענדיקער יארן איינע פון די לייטונג-פער- זענלעכקייטן פון דער יידישער קהילה [פון רומעניע. כדי צו באקען זיין זכר, האבן זיך פאר- זאמלט די קרובים, פריינד און קאלעגן, ווי אויך בעל-בתיים פון דער בוקארעשטער יידישער קהילה, דעם 17טן יאנואר 1977, ביי זיין קבר פון בית-עלמין "פילאגאטראפא", מיט דער גע- לעגנהייט פון שטעלן אים א מצבה.

עס האבן זיך באטייליקט דער רב הראשי שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן; הרב יצחק מאיר מאירלוס שליט"א, און די אנדערע מנהיגים פון דער פערעראציע און פון דער בוקא- רעשטער יידישער קהילה.

סע האבן אפגערייכט א תפילה די חזנים ו. הארגי און א. זשוקאליסקי. דער רב הראשי שליט"א האט געהאלטן אן איינדרוקספולן הספד, דערמאנענדיק די פערזענלעכקייט פונעם פארשטארבענען, וועלכער האט געוויקלט לטובת דער קהילה; ער האט געלויבט זיין ערלעכקייט, אהבת ישראל און ענינות.

די אזכרה האט זיך געענדיקט מיט א קדיש. אויך דער מאירלוס מצבה זענען אויסגעקריצט אין עברית און רומעניש די פאלגנ- דיקע ווערטער: "מאָרטין בעלש — אן איידעל און מילדע נשמה, ער האט געלעבט ווי א גוטער ייד, האט אנגעפירט מיט די יידישע קהילות פון בוקארעשט און פארשטעטן מיט טרייטשאפט."

דאָס פּאָלֶק זאָגט:

א ווערטל

- געפארן צו דער חתונה און געלאזט דעם חתן אין דער היים.
- מע זעכט ווי א פיש אין וואסער; סע שלינגט און מע ווערט פארשלונגען.
- א רמז קאן הארבער זיין ווי דער אמת.
- צוויי קבצנים קענען קיין איין שבת נישט מאכן.
- דער שוועסטער עול איז א ליידיקע קעשענע.
- געהאקטע לעבער איז בעסער ווי געהאקטע צרות.

דעו פרעזידיום פון דער זיצונג

צייטונג

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חודש 15.01.1977 * בוקארעסט

באזוך פון שלמה אבינרי

גענעראל-דירעקטאר אין ישראלישן אויסנמיניסטעריום

געפינענדיק זיך אויף אן אפיציעלן באזוך אין רומעניע, ה' שלמה אבינרי, גענעראל-דירעקטאר פון ישראלישן אויסנמיניסטעריום, באגלייט פון דער פרוי אבינרי און ה' יוסף גוברין, דירעקטאר פונעם אפיסל כאר מוה'איראפע, האבן זיי באזוכט אונדזער קהילה אין 7טן יאנואר ד.ה.

אין א זייער הארציקער שטימונג איז פארגעקומען א געשרעדן צווישן ה' שלמה אבינרי און רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, פרעזידענט פון דער פערדראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע. די געשעענישן זענען געווען באגלייט פון ה' שמאי כהנא, אמבאסאדאר פון מדינת ישראל אין בוקארעסט און ה' מרדכי אבר, שר-יועץ. ס'זענען געווען אנטווערטן: עמיל שעכטער, גענעראל סעקרעטאר פון דער פערדראציע; דניאל סעגאל, פרעזידענט פון דער בוקארעסטער יידישער קהילה; וויקטאר רוסו, ערשטער רעדאקטאר פון „רע-וויסטא קולטוריו מאזאיק“.

די געשעענישן האבן באזוכט עטלעכע קהילה-אינסטיטוציעס: דאס כשרע רעסטאראן, וואו ס'עסן טעגלעך מיט אדער אן באזאצט, בערך 900 יידן; איינע פון די מושב וקנים פון דער קהילה. עס איז אויך באזוכט געווארן די רעדאקציע פון אונדזער צייטשריפט, די ביבליאטעק און דער מוויזאפטייל פון דער פערדראציע, וואו די געשעענישן האבן אויסגעוויזן אינטערעס צו די דאקומענטן און מאטעריאלן פונעם עבר כון דער יידישער קהילה פון רומעניע.

נאך מיטגא האבן די געשעענישן פארשטיקט אין דער תזילה פון קהילה-שבת אין כאר-טעמפל, אין זיין דרשה האט דער רב הראשי שליט"א זיי ווארעם באריסט „אויסדריקנדיק די סאטמאר-אקציע פון אונדזער קהילה אויפגענומען, אין פולשטענדיקער פרייהייט און ווירדיקייט, די פארשטיקער פון מדינת ישראל, וועלכע אין ראם פון זייער באזוך אין רומעניע האבן זיי מעגלעכקייט זיך צו באקענען מיט די אלגעמיינע רעאליזירונגען פונעם לאנד, און אויך צו זען אויפן ארט די אויפטרעטן פון דער יידישער קהילה.

דעם 11טן יאנואר ד.ה. האבן דער רב הראשי שליט"א און די רבנים ד"ר רון ווי אויך די אנדערע מנהיגים פון דער פערדראציע און פון דער בוקארעסטער יידישער קהילה זיך באטייליקט אין דעם קאנטול וואס דער אמבאסאדאר פון מדינת ישראל אין בוקארעסט, ה' שמאי כהנא, האט געגעבן לכבוד די געשעענישן.

מצדה 72

חורבן כונעם בית-המקדש, ווען אויף איין מאָ מענט האט מען געמיינט אז אלץ איז פארלוירן. די געשעענישן צום גייסט. צום געדאנק, האט אונדז געראטעוועט, ווייל זיי יוחנן בן זכאי האט צווייגעוואלט ארום זיין יבנה, די געלערנטע פון ירושלים און פון דארט איז אונדז געקומען דאס ליכט און דער כח אויף ווירטועלעכע אפגעגעבן זייער לעבן כח, מצדה איז גע-ווען דער אויסוועג פאר יענע אן אן אויסוועג, אבער דאס אמטליכע יהודים שטייט אָפּ די פילאסאפיע פון „אן אן אויסוועג“.

מצדה — האט געזאגט ה' וויקטאר רוסו, פון זיין זייט — הייסט אן גרענעצ-מצב, אין וועל-כן די פארטיידיקער זענען געשטעלט געווארן אין טראגישע און קאמפלעצירטע געשעענישן אומשטענדן, אין יענע אומשטענדן, ווען אלץ איז שוין געווען פארלוירן שוין פון פריער, האבן זיי פרייוויליק אפגעגעבן זייער לעבן כדי צו ראטעווען דאס איינציקע וואס האט נאך געקאנט אפגעראטעוועט ווערן און וואס איז פאר זיי די מאָלט געווען דאס וויקטעסטע: דער כבוד, ווירדע פונעם פאלק, זייער אקט אין יענע אומ-שטענדן וואס געמאכט דעם איינציקן ציל צו שטארקן דעם גלויבן ביים פאלק, אן אדאנק זיין קרבנות-גלייטקייט וועט ער אייביק לעבן. דער מענטש פון יענע 960 מן מצדה איז נישט פארגעסן געווארן, ער האט באגלייטערט די נאכפאלגער אין שווערע מאָמענטן, דער גייסט פון מקריב זיין זיך און פון גענעצ-מצדה איבער-געגעבנקייט האט זיך תמיד ארויסגעוויזן, יונט מצדה ביז דעם אנטיאנאישן אויסשטאנד פון ווארשעווער געטא. די אמטליכע יידישע בבורה איז פון גייטליקן מהות, אבער מצדה איז אויך געווען פון זעלבליקן מצב, ווייל אויך זי איז גע-ווען אינספירירט פון דער תורה. כון געשריי-שאפט צו די יידישע ווערטן.

דער אינטערעסאנטער אונטן איז פארגעזעצט געווארן מיט אן אינטערעסאנטן מוויקאלישן פארגארא, אויסגעפירט און דער סימפאנישער פאָמאָליע, דיריגירט פון ה' אנטאניא דוב און די פיאניסטן מאריקא מענדעלסאן, ביי דער וואלא וואלאדיר מענדעלסאן און דער פילדער מירעל אקא-וואליט. אין צווייטן טייל פון קינסטלערישן פארגארא האט זי פאָרמאציע „מבורה“ אויסגעפירט העברעיש און יידיש. לידען איז א מאָדערנער אינטערפערענציע. די ישראלישע זינגערין אביבה רוה (ראווע) האט אויסגעפירט מיט באוונדער דערפאלג א פאָטוריו פון העברעישע לידער.

א לעלטל אין דער יידישער געשיכטע געשרי-בן מיט בלוט. אין יאר 72 פון דער היינטיקער צייטערעכנונג, צוויי יאר נאכן חורבן פון בית שני און פון דער יידישער מדינה, האבן א הייפל קעמפער וועלכע האבן זיך צוריקגעוויזן אויסן די מויערן פון דער פעסטונג מצדה, אויף א פעלדזיקן שפיץ אין דער מדבר פון יהודה, געשענדיקט זייער פארווייטלעך ווירטועלעכע איד-רעמאט ווען די לעגיאנען פון פלאטיוו סיל-ווא האבן באזוכט טיגן אויף די מויערן. דאס וועלכע ס'האט צו באזעצט באשלאסן בעסער אליין זיך צו נעמען זייער לעבן איי-דער זיך איבערצוגעבן און די הענט כון זייערע שוואים. דער היסטאריקער יוסף פלאטיוו, האט מיטגעזעט פון די דאזיקע געשעענישן, האט פארווייזט אין זיין כראניק די לעצטע ווערטער פונעם קאמענדאנט פון דער פעסטונג, אליעזר בן יאיר: „די שטראף פאר אונדזערע חטאים וועלן מיר נישט באקומען פון אונדזערע בלוט-שונאים, נאר פון גאט, דורך אונדזערע איי-גע הענט, ווייל זיין שפט איז אן רחמנות-קערער, אונדזערע פרויען וועלן אומקומען אומ-געשענדיקט, אונדזערע קינדער אן זי שטארבן, קייטן, זיי וועלן אומקומען פריער פאר אונדז און מיר וועלן זיי אנטון דעם כבוד צו הא'סן הויך די פרייהייט פון אנשטאט דער געזעצ-לעכער קבורה“. 960 פרויען, קינדער און מענער זענען אויך אומגעקומען אין מצדה, צוגעגעבן צו דער לאנגער ריי פון אונדזערע גבורים.

וועלכער איז דער זין פונעם קאמף און זייער פאטערשטן אומקום? ווי אזוי קוקן מיר היינט, נאך זיינען יא הונדערטער יידישע אקט? אט דאס איז נעווען די טעמע פאר דעם פענסלעכן יאגא, געהאלטן אין אונטן פון 1974 יאנואר 1977 פאר די תלמידים פון דער תלמוד-תורה פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א און ה' וויקטאר רוסו.

יהדות איז די לערע פונעם לעבן, זי איז די גרעסטע וועלט פון אונדזערע חשקה, האט אנגעהויבן דער רב הראשי שליט"א, אונדזער וואפן אין געוועזן און איז תמיד דער גייסט. דער גייסט, דער געדאנק, די תורה הקדושה האט דערצו געמאכט אן מיר זאלן זיין, וואס מיר זענען, זאל אונדז העלפן אן מיר זאלן איבערלעבן די שוועריקייטן פון דער געשיכטע. טאקע דערפאר זענען אויך אונדזערע גבורים גייטליכע נבורים, זיי האבן צום מעסטן ביי-געטראגן צום דערהאלטן דאס פאלק, דעם דאזיקן אמת האט מען געקאנט זען אויך בעתן

הות צו פעדען די יידישע כלליאנטערעסן וועלכע זענען ענג סארבונדן מיט די אינטער-נאציאנאלע אנטשפאנונג-אנטערעסן, כדי צו באווייטקן דעם אומשטערן און צו פראטאווירן שלום אין דער גארער וועלט. דאס איז די פאזיציע וואס ס'האט אנגענומען דער פריי-דענט פון דער פערדראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע אין זיינע געשפרעכן מיט אנדערע מנהיגים פונעם יידישן לעבן פון אויס-לאנד און אין דעם גייסט איז ער געווען טע-ס'ביי ביי די אינטערנאציאנאלע פאראנטל'נען אין וועלכע ער האט זיך באטייליקט, צווישן וועלכע די לעצטע סעסיע פון יידישן וועלט-קאנגרעס, וואס איז פארגעקומען סוף פארקין יאר אין זעשענע און אין פאדריה, במשך די דעבאטן וואס זענען דארט געפירט געווארן, האט געוועלטקייט דער דאזיקער סטאנפונקט, וואס ס'האט גורם געווען אז ס'זאלן אנגענו-מען ווערן קאנסטרוקטיווע באשלוסן, צווישן וועלכע דאס איינלאדן די פארשטייער פון די אנדערע מוה-איראפעישע לענדער, אוי ארום האט זיך געמאכט נאך אן וויכטיקער שריט צום ליקווידירן די ירושה פון דער קאלטער מלחמה אין יידישן לעבן. די דאזיקע קאנסטרו-טיווע און רעאליסטישע ליניע דארף פראטאווירט ווערן אויך להבא מיט דער גאנצער אנטשלאס-קייט, ווייל זי אנטשפערעכט דער רעאליטעט און די סטערענאנען פון אונדזער פאלק, פון די יידישע קהילות.

דער רעפערעט איז געכענעטלעך געווארן מיטן גרעסטן אינטערעס מצד אלע אנהענגער, וועלכע האבן געהאט די מעגלעכקייט צו שטעלן פראגן און צו באקומען אויסקלערונגען. איינער טימיק האט דער לייטונג-קאמיטעט מסכים גע-ווען מיט דער שטעלונג פון איר פריזידענט אין די פארשידענע אינטערנאציאנאלע יידישע קערפערשאפטן, לויבנדיק זיין געבענטשטע ס'ר-טיקט.

איבערגעגעבן צום פאלגנדיקן פונקט פון דער סאגארעכונג, איז גענעבן געווארן דער הארט פאר די עמיל שעכטער, גענעראל-ס'קעטאר פון דער פערדראציע כדי פא'צושטעלן די הויפט-קעטיקטיוו פון דער איינציקער טעטי-קייט, צווישן וועלכע דאס רעאליזירן א קלארע און פרינקטלעכע עוידענצן פון די מיטגלידער פון יעדער גרעסערער צי קלענערער יידישער קהילה. צו דעם צוועק דארף פארגעזעצט ווערן די ארבעט אין דער בוקארעסטער קהילה — מיט דער גרעסטער צאל מיטגלידער — און ס'ע דארף אנגעהויבן ווערן די אקציע אין יענע קהילות אין וועלכע עס עקזיסטירט נאך נישט און אין רשימה. די קהילה-קאמיטעטן ווערן אויפגעקאצטעט אז זיי זאלן מאָליטיווע זייערע ראטעווער און די איבעריקע מיטגלידער, ווייל נאך אויף דעם אופן וועלן זיי זיין בכח צו טון זייער חוב. עס איז אויך פארגענוג אן אן קערבן זאל צונויפגערופן ווערן גענעראל-פאראמלונג גען אין יעדער יידישער קהילה, אין ראם פון דעם דאזיקן סטאטוסארי רעליגיעזן ארגאן זאל דער קאמיטעט אפגעבן א באריכט וועגן דער טעטיקייט פונעם יאר 1976 און וועגן דער האט איז פילגעווען פארן יאר 1977.

בנוגע פסח תשל"ז זענען געגעבן געווארן קא-קעטע אנהייבונגען וועגן אפראוויאצירן אלע יידן באצייטנס און אין א געניגנדיקער מאָס מיט מצוה, אומאמל און אנדערע שפייזן. ס'ע זענען מיט געהאלטלעך געווארן די מאס-מיטלען כדי צו פארוויקערן דאס גוטע פונקציר-אויפן פון די 11 כשרע רעסטאראנען, פון די צענטערע פאר פארטיילן די מצות, זיי אויך די הילף וואס וועט געגעבן ווערן לכבוד יום-טוב פאר די זקנים, פראקעט און יענע אן משפחות. אין לעצטן פונקט פון דער סאגארעכונג איז באהאנדעלט געווארן ארגאניזאציע-אומ-ניסטרואציע פראגן, ס'ע זענען געגעבן געווארן פרינקטלעכע אנהייבונגען וועגן א גענויער עו-ל-ל

(סוף אויף זייט 9)

אין די טעג פון 4-5 יאנואר 1977 איז אפגעוואלט געווארן אן בוקארעסט אין זיצונג פון לייטונגס-קאמיטעט פון דער פערדראציע פון די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטי-שער רעפובליק רומעניע. אחוץ די מיטגלידער פון דער לייטונג האבן זיך אויך באטייליקט וואינגעלאדענע א צאל חשובע מיטגלידער פון דער בוקארעסטער קהילה, אנגעווענע אינטעלקטואלן, ווי אויך שעסן פון פאטילן און אנגעשטעלטע ביי דער פערדראציע, די זיצונג איז געווען פרעזידירט פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, פרעזידענט פון דער פערדראציע.

- די זיצונג האט געהאט פאלגנדיקע סאגאר-גענוג:
1. די יידישע קהילה פון רומעניע און איר שטעלונג צו די היינטיקע יידישע און קהילישע פראבלעמען.
 2. אנהייבונגען פאר דער טעטיקייט פון דער פערדראציע אין די קהילות אין יאר 1977.
 3. צוגרייטונג פון דער פסח-אקציע חש"ל.
 4. ארגאניזאציע-אומ-ניסטרואציע פרא-בלעמען.

ביים ערשטן פונקט פון דער סאגארעכונג האט דער רב הראשי שליט"א געהאלטן א היסטארישן פאראטראט, ארומגעגעבן סיי דעם איינציקן מצב כון דער יידישער קהילה פון רומעניע, סיי איר שטעלונג אין שייכות מיט די הויפטפראבלעמען וואס באשעפטיקן די היינטיקע יידישע וועלט. אין שייכות צום ערשטן אספעקט פון דער פראגע, האט דער רעדנער אנגעוויזן אז אין אלע ישובים וואו ס'עס לעבט א יידישע באפעלקערונג עקזיסטירט גוט ארגאניזירטע יידישע קהילות, וועלכע טוען פולשטענדיק זייער חוב אויפן רעליגיעזן, קול-טורעלן געבט און פון סאציאלער הילף, צו דער סאטמארקאציע פון די קהילה-מיטגלידער. די פערדראציע איז די רעפערענטאטיווע פאר-שטייערשאפט פון די קהילות, מיט וועלכע זי פירט אן און העלפט זיי אין זייער טעטיקייט און שעלט זי פאר אין אייער אויסערלעכע באציוו-גע. דער באשלוס וואס איז אנגענומען געווארן ביי אונדזער קהילה-קאנגרעס, וואס איז פארגע-קומען אין אפריל 1976, ווערט אויסגעפירט אין לעבן, דאס האט בייגעטראגן צום פארבעסערן איר טעטיקייט אין אלע געביטן. דאס אלעס באשטעטיקט די וויסאליטעט פון אונדזער קהילה דער ווילן און פעקיקט פון אייער מיט-גלידער צו דערהאלטן אירע אינסטיטוציעס פון רעליגיע, קולטור און סאציאלע הילף, אין קליינס פון פולשטענדיקער רעליגיע-פרייהייט און פארשטענדיגט מצד די מלוכה-אויטארי-טעטן.

די יידישע קהילות פון רומעניע, זייערע אויסגווייטעטע מנהיגים אויף א דעמאקראטישן אופן מצד די קהילה-מיטגלידער, זענען די איינציקע בארעכטיקטע צו רעדן אין זייער נא-מען און קיינער אחוץ זיי. א ס'פא'שטייער פון אלע יידישע קהילות פונעם לאנד, האט די פערדראציע געוואלט און וועט אויך זייערע וואכן און דער דאזיקער פרינציפ פון נישט אריינמישן זיך אין די אינערלעכע ענינים זאל רעפערענטאטיוו ווערן מיט דער גרעסטער שטארק-קייט.

אין די באצונגען צווישן די פארשידענע יידישע קהילות אין אונדזער קהילה ביי דער פעסטער מיינונג פון צוזאמנארבעט און איר צוועקטענע דאס רעכט פון יעדער יידישער קהילה צו פירן איר טעטיקייט און גייסט פון איר אייגענער מאריאציע, אין איר לאקאלע ספעציפישקייט און צו רעפערעסירן די מלוכה-אונדזונג און די געזעצן פון יעדן לאנד. מיר זענען פאר א קאנסטרוקטיווען דיאלאג צווישן די יידישע מנהיגים און קהילות פון מורה און מערה, כדי צו פאראייניקן אלע כח-

אויב דו ביסט נישט פינקטלעך, פארלירן גיך

דברי תורה

מאת חכמי רומניה וגאוניה ז"ל
ליקט ועיבד הרב יצחק מאיר מארילוס

פי דין, בלי מפריע ומעצור ועיכוב.

לפרשת בא

כ"י אני הכבדתי את לבו" במבט הראשון חיבת, "אני" נראה מיותר, כי מה היה חסר מן דמקרא אולי היה כתוב "כ"י הכבדתי את לבו", בלי תיבת "אני"?

ונראה לי לפרש על פי מה שראיתי בבבלי תוספות שפירש הפסוק (שמות טו—כו) "חטאתי הפסוק, ד' הצדיק ואני ועמי, הרשעים". הכוונה שהתיבה "ואני" מוסב למעלה, מפני שהרשע הזה לא הודה אלא ביום מכפר על העבירות שנעו שו ביום. מכל זה יש להצמיח שבזמן שבת המקדש קיים לא היה מקום למידת הדין, ומה גרם לחורבן בית המקדש? יקח נא מעט מים על ידי שליח, ופרע הקדוש ברוך הוא גם כן על ידי ידו ולקחתי והייתי לאלקים, על

הפסוק "והייתי לכם לאלקים" מיוסד על פי מאמרם ז"ל ב- מסכת תענית (דף כ"ז), "אמר אברהם, רבונו של עולם, שמא ישראל חוטאין לפניך, אתה עושה להם כדור המבול, כדור הפלגה? אמר: לא. אמר לפי- קיים". ובמסכת נבא בתרא (דף ט' מנא): "בזמן שבת המקדש קיים אדם שוקל שקלו ומתכבד לו ובמסכת הגיגה (דף כו—א): "בזמן שבת ה- מקדש קיים טובה מכפר על אדם". ובמדרש במדבר (כא—

כא): "מעולם לא לן אדם ב- ירושלים ובידו עוון, כיצד? תמיד של שחר מכפר על ע- בירות שכללה, ושל בין הער- בים מכפר על העבירות שנעו שו ביום". מכל זה יש להצמיח שבזמן שבת המקדש קיים לא היה מקום למידת הדין, ומה גרם לחורבן בית המקדש? יקח נא מעט מים על ידי שליח, ופרע הקדוש ברוך הוא גם כן על ידי ידו ולקחתי והייתי לאלקים, על

לפרשת וארא

ולקחתי אתכם לו לעם והייתי לכם לאלקים" (שמות ו—יז)

היסוד לדברי תורה אלו המה בספר קדושת יום טוב מהאב"ד דסיגט, והרשתי לי לשנות דבריו ולהוסיף נוסף משלי, בכדי שיהיו נאותים לקוראנו. במדרש במדבר רבה (פ' י"ד אות ב'): אתה מוצא באברהם יקח נא מעט מים" (בראשית יח), ואף הקבי"ה פרע לבניו: "ולקחתי אתכם", כנגד יקח נא.

במבט הראשון אין להבין השלוב בין יקח נא ל- ולקחתי אתכם. ומביא דברי סבא הבעל ישמח משה, שפירש על פי דרשות ה', לפרשת דר- כים (דרוש כ"ב דף טו—כ), דאם בני ישראל מחויבים לי קבל גירותיו של הקדוש ברוך הוא מצד דינא דמלכותא ד- נא, דינו של מלכות הוא חוב מוטל על כל תנין מדינתו לקיים (במסכת גיטין דף י"ב ושאר מסכתות), אך הדגישו גדולי הפוסקים שאין זה חוב באם אינו משווה גירותיו על גולה הפוסקים שאין זה חוב הקדוש ברוך הוא. שהוא מלך העולם, לא הושווה גירותיו על כל בני יושבי הגל, רק את עם בני ישראל הוכרח ואולץ לקבל את התורה, כמובא ב- מסכת שבת (דף פח—א). אולם מובא בספר פרקי דרבי אליעזר, ור' בשע' שהפיק הקדוש ברוך הוא את העמים ניתן לכל אומה שר שלה, ואת עם בני יש- ראל השאיר לעצמו.

(המלשט: בספר דברים (לב- ה, ט), "בהנהל עליון גוים ב- השפירד בני אדם... כל-כ' ד' עמו יעקב חבל נחלתו", פירש רש"י: וזו ובניו היו לו י- נחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק. וזוה פירשת גם הפסוק בעמוס (גב) וק' אתכם (מדרגש אתכם) ידעתי מכם משפחות האדמה, על כן אפקדו עליכם את כל עוונותיכם, כי הוא על פי דין כי משווה גירותיו על הכל שווה).

זה כוונת המקרא "ולקחתי אתכם לו לעם", מדיק "לי", ולא לשר, כמו שאר האומות, מאילו והייתי לים לאלקים, דיון לפרע במידת הדין. כמו שפירש רש"י בספר בראשית א' "אלקים" מידת הדין. ועל ידי יקח נא מעט מים" על ידי שליח, ופרע הקדוש ברוך הוא על ידי שליח, בתגלגל הדבר של נא נכנס משה רבינו לארץ: "על לא האמנת בני להקדשני... לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ" (במדבר כ—ב), לזה גרמו המי מרי- בה הידועים.

בשבת המקדש קיים, אין מקום למידת הדין המרומה.

איתתן אצריה

ליקוטים מעובדו של הרב הגאון ר' אברהם ארי' רוזן זצ"ל

תשובה קי"ג

(ג)

ולענין דינא דאבילות ופליגי בזה הרמב"ם והרמב"ן, והש"ע כס"י שד"ם פוסק כהרמב"ם דאין מתאבלין על מי שמא עצל"ד וע"ש בפת"ש בשם ע"י והגר"עק"א ביאר שם פלוגתתם בהידושו של גליון היר"ד קיים בדעתו שהאבילות היא לכבוד המתים וע"כ אין להתאבל עליו ע"ש, אמנם בג"ד שאין לחשוב למעצ"ד כמ"ש לעיל אי"כ יש להתאבל עליו ואף דהל' כד' המקיל באבילות מימ' נ"ד י"ל דאינו נכלל בפלוגתא הרמב"ם והרמ"ב, וברמ"ם שיש לנו עמוד ברזל לישען עליו ה"ה החת"ס י"ל שפסל"פ פנים מסבירות דאבילות הנא לכבוד החיים. ובמסכתא נכבדה הרי עליו לחוס על כבודם שלא יאח להם ד"ו לבזיון צנח כשלא יתאבלו עצמם ויתאבלו יאמרו הבריות דאפשר וקם להו לרבנן והאי מלגא דלא הוה לו דין דמעצ"ד ל"ד וא"כ לפ"ו אף אם נחבדר למורה שחי' בא"ת למעצ"ד יש לו להורות למשפחה שיתאבלו עליו מטעם ה"ל, וראייתו שם מסבירות מ"ו וגם עובדא דר"ג מסייע לרמב"ן וד"א כהרמב"ם ע"ש. ובג"ד המשי"ח פחה על נכבדה של בני תורה יראי ה' וחושבי שמו וידידי לב כו' ויש לנו לחוס על כבודם לפימ"ש החת"ס ומשה אמת ותורתו אמת.

ואפי' בענין ההספד אף דבמנהגיהן מ"ו מוכח ההספיד יקרא דשכני מ"מ מצינו לכמה גדולים שגמרו אחר לפרג' וגם יקרא דהיי' ע"י לקט הקמה הנספח ליר"ד בשם תשו' בית יעקב ובפת"ש סי' שמ"ה, וכבר כתבתי מזה בדרושים, ע"כ להיות שאם לא נספיד אותו יצא ביוון למשפחה ועוד שכפי הג"ל אין לו כלל דין מעצ"ד ואפשר שיש לצרף גם יקרא דשכני, אבל מאידך דא עקא צרור רבים בעה"ר וכל ראש לחלי וכל לבב דוי מפני כובד הגלות והגוירות הקשות כובד הארץ על כל אהב"י שאין להם מנוח לכף רגלם, ובכל מדינה ומדינה הם נדרשים ויאלצו להס' לא לזכר הארץ הזאת, שובו לכם לא"י, ושם בעה"ר הגבולין סגורין ואין כניסה מפני הער- בים ואפילו פוסקים על אה"ק וכן הם מנהגים ביבישה ובים ואין מנוח, ובארץ הזאת אף אותם שהתבוללו והשיגו זכות אורה לא יתנו להם לסחור ומריקו את כל הונם וישארו בלי פרנסה עד שכמה מהם מואסים בחייהם ולוצים לאבד אע"פ לדעת ח"ו ורק דבר זה מניק אותם שהם חוששים ש- נהגו בהם ביוזא אחרי מותם ושלא יאח להם חלעוה"ב ונפסח תאבד לעזמי' עד, וע"כ כשראו שמספידים מי שעצל"ד יאמרו היתירו פלושים את הדבר וביאו לידה מלוש חי' ע"כ בדבר כוח שוא"ת עדיף, ע"כ אמרתי שרק מפני כבוד המשפחה אפשר דבלי בפני הסטה כשיעמדו עמו לפני בהכנס"ס ששם ה' מתפלל בו בעצמו כל ימי חייו ורק אסור שבהו כמ"ש הרש"י ב"א המובא ברמ"א יו"ד סי' רמ"ט שיש לפרסם עושי מצוה

(ד)

והנה ענין ההומרות שכ' חז"ל והפוס' במעצ"ד יותר מכזה עבירות חמורות שנתורה הוא דבשאר עבירות יצרו ה' ברה אא"כ נכנסה בו רוח שטות, כבסוטה ג'. ואף דשם קא בעיקרו על עברה דנאוף, ועי' גם בזה בראשית קכ"א, וכן בבכורות ח': שנתעסקו בדבריי שטות, בבנות מואב וכן דבר עברה בכמ"ק בש"ס אפשר דר"ל קאי גם כל שאר עבירות, ואכמ"ל. — ז. ג.)

ויתכן בדשעת העברה לבו נוקטו והוא מתנחם שח"כ יתגבר על יצרו ושב ורפא לו ואך כשיעשה עברה שעליהן אר"ל שאין לו חלעוה"ב כגון המלבין פני חברו ברבים וכי דומה מ"מ הוא חושב שישווב ויתקן עונתו ואין לו דבר העומד בפני התשובה ועל"פ אינו מורד בהכמ"ל, ואין זה כאומר אחסא ואשוב כו' (כ' ביומא פ"ו) שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, ועוד דאף שם כ' הרמב"ם בפ"ד מהל' משוהב דאע"פ שמעב את החשובה אין מונעין אותה ממנו ואם עשה תשובה משבחי' אר' ויש לו חלעוה"ב אין שיה' לסברת החוטא בשעת העברה יש לו תקוה ואינו בועש בת' שובה ואינו מורד בבזרא (ועוד דאחסא ואשוב שאין מספיקין בידו כו' והו' דוקא בעבר ושנה מפני שנעשה לו כהיתר, ע"ש ביומא פ"ו, והרגל נעשה טבע וקשה לו לשווב, אבל הלא דאינו כאלה שכל ימיהם היו בהטא ר"ל ובסוף שבו בתשרי ב' שלימה. — ז. ג.) וע"כ אף כשימות בלי תשובה תהא מיתתו כפרה על עונותיו, מפני שכל מעצ"ד הרי בשעת שובו העברה לא יעלה עוד על דעתו שישווב עוד (ומטעם זה אם לא היה תיכף למעשה החבילה בעצמו וחי כמה ימים והתודה וזכר ח"ו לו דין מעצ"ד, עי' גליון מהרש"א ליו"ד סי' ש"ה והנהיר"ם שיק סי' שמי' ביו"ד וכן בלבושי מרדכי תניינא סי' קל"ד בהוי"ד עי' בכל בו לאבילות ע' 319. — ז. ג.) וא"כ הרי הוא בשעת העברה מבטח בתשובה ומוה ג' שהוא מורד בהקב"ה וכופר בג' לגמרי דלדעתו ליד דין ולית

דין (וכענין מה שאר"ל — תו- ספחא שבועות פ"ג — אין אדם כופר בדבר, בפקדון, עד שכופר בעיקר, וכן בלה"ד דאין אדם מספר לה"ר עד שהוא כופר בעיקר — עי' מד' תלים י"ב ב' ג"ב, ב' — והכוונה היא עד"ז — ז. ג.). והוא כופר בשכר ועונש אחר המיתה וע"כ נמשל כבהמות נדמה ואין לו שכר לעוה"ב (על דרך שאמ"ל הוא כפר בתח"ס"ם לסיק לא יאח לו חל' לתח"ס"ם, עי' סנהדרין ז' — ז. ג.). ורבים כבר תמחו על מקור מאמר זה שהמעצ"ד אין לו חלק עוה"ב, ובתשובה לעיל סי' כ"א כ' מזה ע"ש ואפשר שהמקור הוא מד' רשבי' בקידושין מ' דאפי' צדיק גמור כל ימיו ומרד באהלוה אבד את הראשונות כו' דהל' מורה על מי שמרד במעשה אחרון שבויוו כלומר במיתתו שמתה עצמו לדעת מתוך כפירה ומרד כנ"ל, וע"כ איבד את הראשו- נות ואין לו חלעוה"ב.

(המאמר הנ"ל נמצא גם במדרש כתי' תימני אור האפי- לה, מובא בתו"ש נה, ט', ה סי' ל"א ע"ש כל הסימן, ופי' שוט מדברי יוסף בן מחתי' הכהן לרומים המובא כבר לעיל תשו' כ"א שדין זה ה' ידוע לכל בזמן התנאים ואף שלא נמצא במשנה ובבביתיות שלנו ולא בגמ' ובמדרשים שלפנינו לקוח הוא ממקור סהור של איזה מדרש שאבד לנו וכן עוד כמה מדרשים אחרים הרי דועים לנו רק מהעתקת דאח' רונים ומקורם אבד — ז. ג.). ובמעצ"ד א"א לומר מית' תו כפירתו דהלא המיתה עצמה היא חסאת ועי' בזה באריות בשו"ת הת"ס עי' שכו' ותא' העי' ח"א סי' ס"ט רק שלא הביא שם ד' הרמב"ם פ"ד מהל' רוצח ושמיית נפש ה"ס שהאריך בזה דשפ"ד הוא רשע גמור ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עוון זה כו'.

(והנה יש להוסיף דאף למ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו כו' קטלא שאני, כדל"ף מוא' את דמם לנפשותיהם אדרוש, עי' סנהדרין ז' א, וא"כ הוי בגדר רציחה, וכמו שאין ביד הנרצח לוותר, על דמו ולמחול לרוצח דעברת לא תרצח היא גם כלפי שמים (וכן בלא תנאף כו') כן אין ברשותו לרוצח אע"פ, ואדרבה כמו שמכח רוצח אביו ואמו לא לא אחיז או בנו ובתו ושאר ק' אביו גרע מרציחתו אדם אחר מפני ששיחת רחמינו ועשה כנגד דעת כל הבריות כן הלא אדם קרובו אצל עצמו יותר מכל קרוביו והמעצ"ד הוא עושה מעשה אכזריות יותר מכולם — ז. ג.).

מלוקט ומסודר ע"י חתנו הר"ה ז"ל ד"ר זאב גוטליב שליט"א האב"ד נלגווי (קסלנד).

יהדות על רגל אחת

מאת שמחה רז

רב

מורה הוראה" בישראל. "הואר", ר"ב (גדול בתורה) הופיע לראשונה ככינוי כבוד בימי בית שני, ומהמאה ה"ג ואילך נעשה תוארם הקבוע של מורי-הוראה בקהילות ישראל.

רבי

כינוי שבפי חסידים למנהיגם הוא האדמו"ר (אדונוי מורנו-ורבנו). תואר כבוד לתנאים, חכמי המשנה, ולאמוראים הראשונים בארץ ישראל. כינויו המקובל של ר' יהודה הנשיא, עורך המשנה.

רבנות

המוסד המספח בכל התפקידים הקשורים בחיים התורניים. כהונת רב בקהילות.

רוח הקודש

כינוי לרוח של נבואה, חזון, חלום נבואי, השראה אלוהית.

ריבוננו של עולם (רש"ע)

אדונו של עולם; כינוי אלוהים.

(ברית עברית עולמית) התרגום הרומני בעמוד 5